

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Jana Hrušková

Podmínky k přizpůsobení prostředí heterogenní třídy mateřské
školy

Olomouc 2019

Vedoucí práce: Mgr. Tereza Buchtová

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen zdroje, které cituji a uvádím v seznamu použitých pramenů.

V Olomouci dne 15. 5. 2019

.....

Jana Hrušková

PODĚKOVÁNÍ

Srdečně děkuji Mgr. Tereze Buchtové za odborné vedení, poskytování věcných rad, ochotu a trpělivost. Velké poděkování patří paní ředitelce Mgr. Lence Tunker, která mi umožnila na Základní škole a Mateřské škole Rataje pozorování a práci s heterogenní třídou Berušky.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jana Hrušková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Tereza Buchtová
Rok obhajoby:	2019

Název práce:	Podmínky k přizpůsobení prostředí heterogenní třídy mateřské školy
Název v angličtině:	Conditions to adapt the environment of a heterogeneous kindergarten class
Anotace práce:	Tématem bakalářské práce je posouzení podmínek k přizpůsobení se prostředí u dětí ve věku od 2 do 3 let v mateřské škole. Teoretická část se zabývá základními podmínkami, danými legislativními normami a podmínkami vzdělávání v dané mateřské škole. Empirická část je zaměřena na popis a analýzu vhodných podmínek prostředí a vzdělávání v heterogenní třídě.
Klíčová slova:	Dítě ve věku 2 až 3 roky, legislativní normy, heterogenní třída, podmínky vzdělávání, všeobecné a psychosociální podmínky, vývoj dítěte
Abstract:	The topic of this bachelor thesis is the assessment of the conditions for adaptation to the environment of children aged 2 to 3 in kindergarten. The theoretical part deals with basic conditions, given legislative norms and conditions of education in given kindergarten. The empirical part is focused on description and analysis of suitable environmental conditions and education in heterogeneous class.
Keywords:	Child aged 2 to 3 years, legislative norms, heterogeneous class, educational conditions, general and psychosocial conditions, child development
Přílohy vázané v práci:	Hodnotící tabulky
Rozsah práce:	51 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 PODMÍNKY PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	9
1.1 Věcné podmínky.....	11
1.2 Životospráva	13
1.3 Psychosociální podmínky	14
1.4 Organizace vzdělávání.....	15
1.5 Metody a formy vzdělávání.....	15
2 CHARAKTERISTIKA VÝVOJE DÍTĚTE DO 3 LET.....	16
2.1 Tělesný a motorický vývoj	16
2.2 Psychický vývoj.....	17
2.3 Emoční a sociální vývoj	18
2.4 Hra	19
EMPIRICKÁ ČÁST.....	21
3 CÍL PRÁCE	21
3.1 Výzkumné otázky	21
3.2 Metody výzkumu.....	21
3.2.1 Kazuistika.....	22
3.2.2 Pozorování	22
3.3 Výzkumný vzorek	23
3.4 Charakteristika výzkumného terénu	23
3.4.1 Podmínky předškolního vzdělávání v MŠ Rataje	23
3.4.2 Životospráva.....	24
3.4.3 Psychosociální podmínky.....	26
3.4.4 Organizace vzdělávání	27
3.4.5 Metody a formy vzdělávání	27
4 PRŮBĚH VÝZKUMU	29
4.1 Kazuistiky.....	29
4.1.1 Kazuistika č. 1.....	29
4.1.2 Kazuistika č. 2.....	30
4.1.3 Kazuistika č. 3.....	31
4.1.4 Kazuistika č. 4.....	32

4.2	Pozorování dětí v rozvoji.....	33
5	HODNOCENÍ.....	42
6	DISKUSE	44
	ZÁVĚR	46
	SEZNAM ZKRATEK	47
	SEZNAM LITERATURY	48
	SEZNAM TABULEK.....	50
	SEZNAM PŘÍLOH	51

ÚVOD

V současné době počet dětí mladších 3 let v mateřských školách rychle přibývá. Zvyšující se počet dětí ve věkové skupině 2 až 3 roky a změna legislativních norem nabízí otázku, jak jsou instituce, pečující o děti ve věku 3 až 6 let, na tuto situaci připraveny a také, zda při současném trendu výchovy a přístupu k dětem, jsou tyto děti na vstup do kolektivního vzdělávání a výchovy připraveny.

V předškolním vzdělávání nebyly, nejsou a ani v budoucnu nebudou výjimkou děti mladší 3 let, vždy se však jednalo, jedná a mělo by se jednat o individuální přístup k jednotlivým dětem a jejich rodinné situaci a zázemí. Téměř každý pedagogický pracovník se ve své praxi setkal s péčí o dítě ve věku mladším 3 let v kolektivu dětí mateřské školy, a to buď v homogenní třídě dětí nejmladších, nebo heterogenní třídě dětí ve věku od 3 do 6 až 7 let. Počty dětí ve třídách mateřské školy jsou zákonem omezeny na 24, ale díky výjimkám jsou třídy často naplňovány do kapacity 28.

V tak vysokém počtu dětí ve třídě je zcela nemožné věnovat dítěti ve věku mladším 3 let odpovídající péči, kterou potřebuje vzhledem k specifickým potřebám a vývojové etapě. Začleňování je obtížnější, adaptace delší, zvláště při časté nemocnosti s opakujícími se začátky. Na dětské psychice se pak odráží v podobě zvýšené citlivosti, uplakanosti, strachu z odloučení, někdy snížené samostatnosti, stranění se kolektivu a denním aktivitám.

Cílem bakalářské práce je posoudit podmínky k přizpůsobení se prostředí dětí ve věku od 2 do 3 let v dané mateřské škole. Dílčím cílem je analyzovat, zda jsou opatření dostačující a vyhovující možnostem umístění 2 až 3letých dětí do heterogenní třídy mateřské školy.

Teoretická část se zabývá základními podmínkami, danými legislativními normami (zákony, vyhlášky, prováděcí právní předpisy), možnostmi a významu spolupráce mateřské školy a rodiny a podmínkami vzdělávání v dané mateřské škole.

Cílem empirické části je popsat a analyzovat vhodné podmínky prostředí a vzdělávání pro 2 až 3leté děti v heterogenní třídě Berušky Mateřské školy Rataje. Dílčím cílem je pak posoudit, jak se děti ve věku 2 až 3 let vyrovnaly s věcnými a psychosociálními podmínkami, životosprávou a organizací dne, potřebné pro začleňování dvouletých dětí do běžného provozu dané mateřské školy.

Výzkum probíhal metodou pozorování. Během časového úseku školního roku byl pozorován průběh přizpůsobení se prostředí, organizaci dne, životosprávě, organizaci a metodám vzdělávání, psychosociálním podmínkám v mateřské škole s ohledem

na individuální vývoj dítěte a dané legislativní normy. Pozorovány byly děti ve věku 2 až 3 let nastupující v daný školní rok do heterogenní třídy Berušky Mateřské školy Rataje a jejich adaptace.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PODMÍNKY PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní vzdělávání je v Rámcově vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) definováno jako vzdělávací proces realizovaný v mateřské škole a řízený učitelem mateřské školy, během něhož si dítě osvojí základy klíčových kompetencí, vzdělávací obsah stanovený pro etapu předškolního vzdělávání v rozsahu, který odpovídá individuálním možnostem dítěte. Úkolem předškolního vzdělávání je doplňovat a také podporovat rodinnou výchovu.

Péče o děti v rodinách prošla v nedávné minulosti významnými změnami. Jsou jimi rodičovská dovolená, na ni navazující doba rodičovského příspěvku, možnost umístění dětí do vzdělávacích institucí a dětských skupin. Současná legislativa a politika státu umožňuje podmínky péče o děti v rodinách přizpůsobit podmínkám rodiny jak z finančního hlediska, tak časového. Rodičovská dovolená je poskytována zaměstnavatelem v prvních měsících ve většině případech matce. Po skončení úhrady ze strany zaměstnavatele je rodinám vyplácen rodičovský příspěvek, který slouží jako náhrada mzdy během rodičovské dovolené. Celková částka je stanovena a rodič si ji může vybrat nejdéle do 4 let dítěte, nejrychleji však do 2 let. Některé rodiny volí variantu 2leté (finančně nejvýhodnější) rodičovské dovolené, často je však rodiči opomenut důležitý faktor změn v životním stylu prarodičů, skladby rodin. Rodiče tak v mnoha případech nemají možnost zajistit dítěti optimální péči v rámci rodiny, protože vzhledem ke změnám životního stylu každé z generací se služba hlídání v podobě prarodičů z rodinných vztahů vytrácí, a to i přes výrazný posun do vyššího věku rodičů. Byl by tedy předpoklad, že prarodiče již mohou dosáhnout důchodového věku a rodině v péči o dítě pomoci. Neopomenutelným důvodem je také zvyšující se počet matek samoživitelek, které jsou nuceny z finančních důvodů nastoupit předčasně do zaměstnání. Nemají často jinou možnost než své dítě umístit do mateřské školy.

Institucionální péče o děti mladší 3 let není však žádná novinka. Česká republika má zkušenost s touto péčí již před rokem 1989. Metodika výchovné práce v jeslích a mateřských školách (1986) je mnohde ještě ukrytá v učitelské knihovně a je významným pomocníkem současných pedagogů. V 60. letech 20. století vymezil zákon jesle jako zvláštní dětská zařízení a byly vydány vyhlášky, které stanovily provoz jeslí. Odlišovaly jesle podle zřizovatele (jesle závodní, územní, družstevní). Po vydání zákona č. 76/1978 Sb., o školských

zařízeních byly jesle a mateřské školy považovány za předškolní instituce a zřizována jako územní předškolní zařízení národními výbory. Při významných společenských změnách po roce 1989 však byla síť jeslí na většině míst zrušena. Převažoval společenský názor, že dítě má být s matkou co nejdéle doma, a tak byla prodloužena doba rodičovské dovolené až na 4 roky. V té době se s nedostatkem dětí nepotýkaly jen jesle, ale také mateřské školy a docházelo k jejich optimalizaci. Všechny tyto kroky vedly k téměř vymizení jeslí a při následném růstu populační křivky k výraznému nedostatku kapacit stávajících mateřských škol pro děti ve věku od 3 do 6 let. Pominulo období, kdy ze strany rodičů nebyl o umístování dětí mladších 3 let do předškolního vzdělávání zájem. V současné době však poptávka po institucích pečujících o děti do 3 let výrazně převyšuje nabídku. K navýšení kapacit mateřských škol však dochází pozvolna a často pouze na základě velkého tlaku neúspěšných žadatelů o umístění v mateřské škole. Také podmínky a rozšířené vzdělání pro pedagogy je v oblasti péče a vzdělávání dětí ve věku do 3 let stále nedostačující.

„Z důvodu nedostatečné sítě institucí zajišťujících péči o děti mladší tří let i jejich finanční náročnosti stoupá počet dětí dvouletých v mateřských školách, aniž by byly v mateřských školách upraveny podmínky.“ (Splavcová, Kropáčková, 2016, s. 72)

Protože v nedávných letech došlo ke změnám v čerpání rodičovské dovolené, Česká republika se postupně přiklání k podporování rovnováhy mezi rodinným a profesním životem členů rodin rovnoprávně. Rodina si volí délku rodičovské dovolené podle vlastního uvážení a svých možností, rodičovská dovolená je umožněna čerpat oběma rodičům. Rodiny, které si však zvolí nejkratší (pro rodinu finančně nejvýhodnější) možnost, pak ale čelí otázce: „Kam s dítětem?“ Péče o dítě ve věku do 3 let je v současné době možno poskytovat několika způsoby: příbuzenskou výpomocí, sousedskou výpomocí, nedotovanou individuální péčí, (například chůva, „babysitting“), nedotovanou institucionální péčí vázanou na živnost (péče o děti do 3 let v soukromých jesličkách), částečně dotovanou péčí ve firemních zařízeních a institucionálním předškolním vzděláváním podle školského zákona, tedy umístěním v mateřské škole, která je naším hlavním tématem.

Umístování dětí ve věku 2 až 3 roky do předškolního vzdělávání je možno na základně úpravy zákona Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV), která byla provedena na základě ustanovení zákona č. 178/2016 Sb., kterým se měnil zákon 561/2004Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon ve znění pozdějších předpisů). Upravené RVP PV nabylo účinnosti 1. 1. 2018.

Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, vydávaný Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT), je kurikulární (kdy např. slovník vysvětluje kurikulum jako prostředek celoživotního vzdělávání člověka, formuje jeho životní postoje a názory, obsah vzdělávání, veškeré zkušenosti žáka) dokument státní úrovně, platný pro veškeré předškolní vzdělávání.

Již první verze Rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání umožňovala umístění dětí mladšího věku než 3 let. *Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti (sedmi) let.* (RVP PV, 2018, s. 6)

Od 1. 9. 2016 se s účinností zákona předškolní vzdělávání organizuje pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však pro děti od 2 let.

RVP PV je dokumentem směrodatným nejen pro nositele předškolního vzdělávání (pro učitele), ale také pro zřizovatele vzdělávacích institucí a jejich odborné a sociální partnery.

Vzdělávání v mateřské škole (dále jen MŠ) probíhá podle vlastního školního vzdělávacího programu, který je vypracován v souladu s RVP PV (v platném znění). Školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) si vypracovává každá mateřská škola dle svých místních, personálních a organizačních podmínek, a to do integrovaných bloků, které průřezově zahrnují témata vztahující se k praktickým životním situacím a činnostem. Tyto integrované bloky by se měly vzájemně doplňovat, prolínat. Vzdělávací obsah by měl dětem umožnit lépe uplatnit získané poznatky v běžném, praktickém životě. Školní vzdělávací program je dokument, který kromě toho, že slouží pedagogům jako pomoc při každodenním plánování činností pro děti, je k dispozici také rodičům, kteří si jej mohou prostudovat, a získat tak ucelený přehled o mateřské škole a její činnosti. Každý vzdělávací program by měl obsahovat kromě metod a forem práce také praktické – životní podmínky vzdělávání. Mezi ně řadíme přizpůsobení prostředí, stravování, pitný režim, organizaci dne, spolupráci s rodiči a pomáhajícími institucemi, jako jsou Pedagogicko-psychologická poradna (dále jen PPP), Speciálně-pedagogické centrum (dále jen SPC), spolupráci s ostatními organizacemi, pravidelně opakující se akce, či besedy pro rodiče, pedagogické zajištění a v neposledním řadě také hodnocení jednotlivých činností a způsob a četnost hodnocení činnosti celé MŠ.

1.1 Věcné podmínky

Základní, ve společnosti známou informací je, že MŠ přijímá děti do předškolního vzdělávání zpravidla od 3 do 6 let, nejdříve však děti od 2 let, a to na základě § 34 zákona 561/2004 Sb. V mateřské škole je nutno vytvořit věcné neboli materiální podmínky, prostředí

působící na děti dobře a bezpečně. V domácím prostředí po příchodu dítěte do rodiny dochází k přípravě místa, kde si dítě může hrát bezpečně. Pro bezpečný pohyb dítěte se odstraňují nebezpečné rostliny, předměty, upravuje se vzhled místností. S přibývajícím věkem dítěte se prostředí mění. Je pochopitelné, že také prostředí mateřské školy by mělo být přizpůsobeno potřebám dětí daného věku. Prostředí mateřské školy se tak vlastně v mnohém neodlišuje od toho domácího. Většinou jej tvoří velká místnost na hraní, jídelna určená pro konzumaci jídla, kuchyně, šatna a toalety s umývárnou, některé školky mají ještě ložnice a místo pro relaxaci.

Podmínky a kapacity tříd jsou uspořádány tak, aby zde děti měly dostatek prostoru na hry, výtvarné činnosti, hrací koutky, pohybové aktivity. Každá mateřská škola by měla mít dostatečně velké prostory, prostorové uspořádání by mělo vyhovovat jednotlivým věkovým skupinám a individuálním činnostem. Požadavky na prostorové podmínky určuje vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých.

Mateřská škola má možnost mít jak homogenní, věkově stejné třídy, tak heterogenní třídy, kdy věk dětí je v rozmezí od 2 až 3 let do 6 až 7 let. Ve věkově heterogenní třídě je nezbytné, aby prostory byly zajištěny s ohledem na bezpečnost dětí ve věkové skupině 2 až 3 let. Měly by tak být zneprístupněny předměty, které ohrožují bezpečnost dětí v této věkové skupině, zajištěno dostatečné množství hraček vhodných pro věkovou skupinu do 3 let a měla by se dodržovat bezpečnost u her, hraček a předmětů, které pro tuto věkovou skupinu určeny nejsou. Hračky pro věkovou skupinu mladší 3 let musí zohledňovat zvýšenou pravděpodobnost vkládání do úst s následnou chemickou reakcí použitého materiálu, případně styk s potravinami, pokrmy. Výrobky pro děti musí být vyrobeny tak, aby za obvyklých nebo předvídatelných podmínek používání byly zdravotně nezávadné, popřípadě nemohly způsobit žádné tělesné poškození při spolknutí a nedocházelo k přenosu jejich složek na kůži nebo sliznici v množství, které by mohlo poškodit zdraví dětí. V šatnách je nezbytné zajistit dostatek prostoru pro náhradní oblečení a hygienické pomůcky.

MŠ se řídí zákonem č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který určuje hygienické požadavky na prostory a provoz škol a školských zařízení, dětských skupin a zařízeních pro děti do 3 let. Zde je také důležité zdůraznit povinnost přijmout pouze dítě, které je řádně očkováno, popřípadě má platný doklad o nemožnosti se očkování podrobit pro trvalou kontraindikaci.

1.2 Životospráva

Je všeobecně známo, že současná společnost se otázkou správné životosprávy zabývá velmi intenzivně, a to nejen u dospělých, ale hlavně u dětí. Pravidelná a vyvážená strava je pro lidi velmi důležitá po celý život. S teoretickými informacemi o skladbě stravy a časových odstupech se určitě seznámil každý z nás. Získat správné stravovací návyky by měl každý v rodině. Moderní doba v zájmu ulehčení, urychlení a modernizace přinesla do stravování trend trvanlivých potravin, polotovarů a jiných vymožeností. S přibývajícím informacemi se však ukazuje, že ne všechny produkty je tělo schopno dlouhodobě zpracovávat, a tak vyplouvají na povrch nemoci, které na dané složky v takové potravě reagují. Závažným problémem se stává vzrůstající váha dětí, které jsou zatíženy jednostrannou, výživově chudou stravou. Ke stravě přistupuje každá rodina podle svého, a tak se často stává, že jsou potraviny, které některé děti ani neznají nebo je nejedí. První a pravidelné setkání s pestrou a vyváženou stravou vhodnou a prospěšnou pro zdraví a přiměřený vývoj dítěte je často až v prostředí předškolního vzdělávání. To samé platí o pitném režimu, který je pro zdravý vývoj dítěte také velmi důležitý. MŠ je z hlediska stravování pro některé děti také první setkání s pravidelností a dodržováním pravidel stolování.

Strava v mateřské škole se řídí vyhláškou č. 107/2005 Sb., o školním stravování. Školy mají buď svou jídelnu a stravovací zázemí, nebo je jim strava dovážena. Vždy však musí být dětem poskytována plnohodnotná a vyvážená strava dle příslušných předpisů a je zachována vhodná skladba jídelníčku. Jsou dodržovány technologie přípravy a podávání pokrmů a nápojů. Je dodržován dostatečný pitný režim. Děti nejsou do jídla nuceny, je vytvořena snaha přiměřeného seznamování s jídly jim neznámými. Je potřeba si uvědomit, že děti mladší 3 let se často samy v zápalu hry a činností nenapíjí a je potřeba jim tekutiny nabízet. Stejně je to také s osobní hygienou. Pokud dítě již nemá plenu, je nesmírně důležité se děti na tyto potřeby průběžně ptát.

Životospráva však není jen jídlo a pití. Zde je také důležité poskytnout dětem dostatečný prostor pro pobyt venku – každodenní, dostatečně dlouhý pobyt na čerstvém vzduchu, vždy s ohledem na okamžitý stav ovzduší, či jiné přírodní překážky. A následně také klidový režim, který je upraven dle individuálních potřeb dětí. Všem dětem je umožněno si řádně odpočinout. Možnosti odpočinku jsou různé. Je potřeba respektovat individuální přístup k jednotlivým dětem, ale s ohledem na potřeby těch ostatních. Vhodné je proto vytvořit ve třídách místa, která těmto dětem poskytnou možnost chvilkového odpočinku i během dne. Při pobytu ve třídách je nezbytné zajištění dostatečného větrání a přiměřeného

osvětlení. Všechny tyto fyzické potřeby člověka již od narození jdou ruku v ruce s otázkou psychické pohody dítěte v prostředí, ve kterém tráví velkou část svého dne.

1.3 Psychosociální podmínky

Dobré jídlo, dostatek prostoru pro hru a pobyt venku jsou potřeby, které nestačí, pokud se dítě necítí v bezpečí, v jistotě a pohodě. V rodině je dítě středem pozornosti, dospělá osoba je připravena mu věnovat podstatnou část svého volného času, který se přizpůsobuje požadavkům a zájmům dítěte. Najednou jsou situace, které se dítěti sice nelíbí, ale on se jich prostě účastní. Problémy, nejistota, strach nejsou řešeny ihned. Čas, který v prostředí mateřské školy tráví, je z hlediska takto malého dítěte velmi dlouhý. Často se u dětí také projevuje nejistota, například v tom, jestli se rodič pro něj určitě vrátí. To jsou psychosociální vlivy, které řeší každé dítě, když přijde poprvé do třídy MŠ.

Z té malé, soudržné, pro dítě představující bezpečné sociální skupiny, se ocitá ve velké sociální skupině různorodých dětí a několika dospělých. Ale i tady je důležitý čas, přístup pedagogického i nepedagogického personálu dané MŠ. Nastavení adaptačního programu a přizpůsobení se možnostem a schopnostem a vývoji daného dítěte jsou, dovoluji si říct, nutností. A tady vyvstává otázka, jaký vliv bude mít nesplnění některých vývojových a sociálních, emocionálních, fyzických potřeb dítěte na jeho další vývoj a uplatnění ve společnosti.

Dětem zvykajícím si na prostory a pobyt v mateřské škole je zajištěn adaptační režim, který by usnadnil přizpůsobení se (adaptaci) nové situaci, prostředí a změně režimu dne daného dítěte. V tomto ohledu je nezbytná spolupráce s rodiči a celým kolektivem mateřské školy. Každá mateřská škola by se měla snažit o to, aby se dítě v jejich prostorách cítilo spokojeně, jistě a bezpečně. Důležité by mělo být zabezpečení co nejpřirozenější adaptace dětí s ohledem na individuální zvláštnosti, upřednostňování nenásilného, přirozeného a citlivého jednání. Navodit situace klidu, pohody.

Dle Splavcové a Kropáčkové by se instituce, která pečuje o děti raného věku, měla co nejvíce rodinnému prostředí přiblížit a dětem mladším 3 let poskytnout dostatečný čas na adaptaci. Měla by poskytnout dětem volnost, vytvořenou s nezbytnou mírou omezení společnými pravidly – život ve skupině (potřebná srozumitelnost a dodržování by mělo být samozřejmostí). Děti mají možnost používat pomůcky, které jim zajišťují pocit bezpečí a jistoty. Ve vztahu mezi dospělými a dětmi by měla být vzájemná důvěra, tolerance a ohleduplnost, zdvořilé a citlivé jednání ze strany dospělých by mělo být samozřejmostí.

1.4 Organizace vzdělávání

K pohodě, klidu a vzájemnému respektování přispívá také nastavení pravidelných činností a pravidel třídy, mateřské školy a jejich vzájemnému respektování a dodržování. Každodenní opakování základních celků, pravidelné ranní scházení, volná hra, společné pravidelné stravování, chvílky řízené činnosti, pobyt venku a individuální i skupinová práce s dětmi jsou nazývány v odborných dokumentech **organizací vzdělávání**.

Režim dne a organizace vzdělávání je přizpůsobena potřebám dětí a možnostem mateřské školy, místním podmínkám. Jsou zde zahrnuty body scházení se v mateřské škole (tzn. příchody a odchody dětí), čas pro hygienu, stravu, didaktické cílené činnosti, pobyt venku, odpolední odpočinek, zájmové činnosti dětí. Režim dne a organizace vzdělávání respektuje potřeby dětí, zejména pravidelnost a dostatek času na činnosti, dostatečný odpočinek a stravování. Děti mají dostatek prostoru pro spontánní hru, jsou vedeny k vlastní aktivitě, k práci svým vlastním tempem. Velmi důležité je také nepřekračovat maximální počty dětí ve třídách.

1.5 Metody a formy vzdělávání

Vzdělávání dětí ve věku 2 až 3 roky se řídí principem RVP PV (2018, s. 37). Vzdělávací činnosti jsou prováděny v menších skupinách nebo individuálně, podle potřeb a volby dítěte. Jsou zajištěny specifické pomůcky pro zajištění pocitu bezpečí a jistoty. Nejdůležitější je však přizpůsobení činností chápání s kratší udržitelností pozornosti, časté střídání jednotlivých činností a hlavně, málokdy se mladší děti vrací k přerušené činnosti, např. osobní hygienou a stravou. Je zjištěno, že se v počátcích děti raného věku zapojují do činností zdánlivě pasivně. Sledují, poslouchají, chvíli trvá, než se zapojí, velmi důležité je pro ně názorná ukázka dítětem nebo pedagogem. Pedagogům při práci a plánování činností bývá velmi nápomocno správné stanovení tzv. klíčových kompetencí, které by měly především sloužit k vymezení odpovídajícího vzdělávacího obsahu. Klíčové kompetence nám tak umožňují vytvořit představu, kam směřovat a oč usilovat. Metody práce by měly být zaměřeny na prožitkové a situační učení v mateřské škole. Měl by být prostor pro využití přirozeného toku dětských myšlenek a spontánních nápadů a poskytovat dítěti dostatek prostoru pro spontánní aktivity a jeho vlastní plány. Měla by se podporovat zvědavost dětí v prostředí, ve kterém žijí, vnímání všemi smysly, základní orientaci v okolí a ve vztahu k přirozenému prostředí jejich života.

2 CHARAKTERISTIKA VÝVOJE DÍTĚTE DO 3 LET

Významným obdobím pro vývoj dítěte je období batolete, které probíhá mezi druhým a třetím rokem dítěte. V tomto období sice dochází oproti minulým letům ke zpomalení růstu, ale zvyšuje se výkonnost nervové soustavy a v souvislosti s tím se mění i režim dne dítěte.

Období batolete je pro dítě období rozvoje tělesné a pohybové stránky, citových, emočních a společenských schopností. Je to období rozvoje jemné a hrubé motoriky, poznávacích procesů, období celkového sociálního a emočního rozvoje osobnosti dítěte.

Dítě si v této době uvědomuje své JÁ a taky s ním tak zachází. V tomto období tak dochází k potřebě jistoty a řádu, přiměřenosti prostředí pro stimulaci osobnosti dítěte a vytváření počáteční socializace.

Období mezi druhým a třetím rokem je období, kdy se hra mění. Hra rozvíjí myšlení, tvořivost, paměť, představivost, řeč. Ovlivňuje vývoj motoriky a samostatnosti dítěte.

Dítě staršího batolecího období je období rozvoje citů a osamostatňování a do popředí se dostávají vztahy k vrstevníkům.

2.1 Tělesný a motorický vývoj

V období věku 2 až 3 roky dochází k podstatným kvalitativním změnám ve vývoji dítěte. Dítě si kromě řeči, osvojí předmětné konání, ovládání lokomoce a dochází k výraznému zlepšení základních forem pohybu.

Důležitým okamžikem v životě dítěte v batolecím období a také jednou z podmínek přijetí do MŠ je schopnost osobní hygieny a schopnost ovládat vyměšování. V tomto případě je však velmi důležité, aby se této dovednosti dítě učilo v době, kdy je na danou činnost zralé, protože současný sociální význam této dovednosti je spojen s rizikem vybudování negativního postoje. Dle Vágnerové (2005, s. 51) je předčasný nácvik, popřípadě nevhodné praktiky při nácviku rizikem zatížení dítěte v této oblasti a může vést k neurotizaci. Mnohé děti si obranné mechanismy vytvořené v této souvislosti nesou i do pozdějšího věku.

Jak si dítě v tomto období uvědomují vlastní motorické dovednosti, začíná ovládat své tělo dle vlastního přání, tak dochází k postupnému pronikání do širšího prostoru. Chůze a manipulace s předměty získávají na jistotě, při dostatečném množství motivace a přísunu podnětů je dítě výrazně aktivní a z každého nového poznání má velkou radost. Samostatný pohyb dítěti umožňuje ovlivňovat míru kontaktu s prostředím, vybírat si podněty,

které mu vyhovují, a v době, kdy je schopno je plně vnímat, není ospalé a unavené. Rozhodnutí je tudíž na něm

Je však pochopitelné, že i fyzický vývoj dítěte je velmi individuální, a tak se můžeme setkat s 2letým dítětem, které je schopno jezdit na odrážedle, nebojí se plavat v bazénu a učit se před třetím rokem lyžovat. Naproti tomu jiné dítě na to potřebuje více času a odvahy. Vše je ovlivněno zráním organismu, prostředím, ve kterém dítě vyrůstá, nepodstatná je také míra dědičnosti, osobnost dítěte a charakter. Kromě respektování individuálního vývoje je ale také nezbytné dovolit dítěti dostatečnou míru samostatnosti, poskytnout dítěti dostatek času si věci a činnosti tzv. osahat, vyzkoušet, zvyknout si na ně. Podporovat je při neúspěchu.

2.2 Psychický vývoj

Vnímání je základem poznávací činnosti dítěte, smyslovým kontaktem se skutečností. U dítěte v batolecím věku převládá upřednostňování dotekového kontaktu. Prohlubuje se ale zrakové vnímání a dítě již rozlišuje tvary (barvy, velikosti, tvrdost, pach a zvuk). Sluchové vnímání se zlepšuje v rozlišování intenzity a výšky tónů a dítě již spojí sluchové aktivity s pohybem, tuto schopnost uplatňuje v říkánkách a pohybových hrách. Zlepšení orientace je projevem rozvoje vnímání.

Významným pomocníkem se stávají smysly **hmat, chuť, zrak a sluch**, které dítě postupně zapojuje do poznávání a vnímání prostředí, ve kterém žije. Na rozvoji vnímání se podílí především zkušenosti, které dítě svou aktivitou získává. Dochází tak k aktivnímu vnímání. Osahání, vyzkoušení, průzkum umožňuje dítěti seznámení se světem prostřednictvím smyslového poznání a tato funkce se každou činností zlepšuje a dítě se je učí využívat i v běžném životě. Děti, kterým některá z funkcí jako je zrak, sluch, čich, hmat chybí, mají situaci ztíženou. Dítě si postupně nahrazuje chybějící smysl posílením těch ostatních.

Ne méně důležitým poznávacím procesem je **paměť**, která je v tomto období charakteristická mimovolností, neúmyslností a citovostí paměti, dítě si v tomto věku pamatuje to, co se mu líbí, nebo to, co na něj zapůsobilo negativně. Nechybí však ani konkrétnost, což znamená, že dítě je schopno si vybavit obraz konkrétních zážitků. Všechny tyto složky se postupně zdokonalují a rozvíjejí.

Pozornost je v tomto období ovlivněna aktuálním stavem dítěte a silou rušivých podnětů. Délka pozornosti se u batolete prodlužuje.

Úzce spojena s pamětí a vnímáním je **představivost**. Představivost je důležitým procesem mezi myšlením a praktickou činností. K největšímu rozvoji představivosti dochází při hře a obsahem se stává v první fázi to, co dítě prožilo. Mimo tyto vzpomínkové paměťové představy se u dětí v batolecím období rozvíjejí fantazijní představy (židle se mohou změnit v loď, strom může být obr).

Pro rozvoj **myšlení** má velký význam nápodoba, díky ní se rozvíjí symbolické myšlení. Dostatek informací, jež dítě v batolecím období již o světě získalo, je základem pro utváření podpojmů. Předpokem ještě nemá obecnou platnost, což znamená, že jeden pojem může zahrnovat více věcí, nebo situací (např. pojem haf může zahrnovat všechna zvířata). Chápání prostředí je tudíž provázáno symboly, které představují základ řeči. Dle Piageta začíná vývoj symbolického a předpojmového myšlení právě po druhém roce věku dítěte, kdy dítě začíná pojmenovávat věci a jevy kolem sebe.

Rozvoj řeči je u dětí rozdílný, probíhá individuálně, je ovlivněn řečovým vzorem a prostředím. V období po druhém roce života dochází k velkému pokroku v rozvoji řeči. Mladší batole se vyjadřuje většinou jedním slovem s mnohočetným obsahem. Kolem druhého roku už obvykle dítě mluví v jednoduchých větách.

Podle Kutákové (2010, s. 10) je pro toho, kdo se dítěti věnuje, dětská řeč v období mezi druhým a třetím rokem věku zdrojem potěšení, protože stále přibývají nové výrazy, nové říkanky, dítě často vyhledává příležitost k popovídání. Další rozvoj řeči je závislý na dostatku podnětů a podpory.

I zde se projevují rozdíly mezi dětmi ve schopnosti správně vyslovovat mírou slovní zásoby. Některým dětem je poměrně zřetelně rozumět od začátku, jiné mluví tak, že jim je rozumět velmi obtížně.

Rozvojem řeči a myšlení se projevuje schopnost chápání smyslu obsahu příběhů, pohádek a říkanek. Nastává období, které bychom mohli nazvat obdobím otázky. Dítě se ptá a ptá.

Nedochází-li k dostatečnému rozvoji slovní zásoby v období do 3 let dítěte a slovní zásoba se nerozšiřuje, dítě o mluvní kontakt nejeví zájem, je potřeba se zaměřit na zjištění, zda nemluvnost nemá jinou příčinu.

2.3 Emoční a sociální vývoj

Vývoj řeči umožňuje dítěti sociální zrání, osobnost dítěte se vymezuje ve 2 fázích, a to odpoutáním od matky a potřebou sebepoznání. Odpoutání od matky je závislé na rozvoji

poznávacích procesů, lokomoce, komunikace a emoční zralosti a je výrazně provázen rozvojem symbolického myšlení, které umožňuje dítěti chápat matku formou představy. Dítě je tak schopno si například samo hrát ve vedlejší místnosti. Tato situace vychází a závisí na dítěti samém. A dítě tak jedná dle svých možností a schopností. Může však dojít k situaci, kdy je dítě od matky odloučeno někým jiným a samo tuto situaci nemůže ovlivnit. Při nezralosti dítěte hrozí z této situace deprivace. Může nastat takzvaná separační reakce dítěte, které bylo odloučeno od své matky (například hospitalizace v nemocnici).

Dítě v první fázi volá matku a čeká, že přijde, při druhé fázi se odvrací od okolí a odmítá navázání kontaktu s druhými, odmítá hračky. Ve třetí fázi dítě potlačuje své city a hledá si náhradní objekt. Může to být osoba, ale často to bývá věc.

Jak uvádí Vágnerová (2005, s. 65), „*separace z vázanosti na matku je nezbytným předpokladem pronikání do sociálního světa a s tím souvisejícího socializačního rozvojem. Osamostatňování na sociální úrovni a navazování nových vztahů je podmíněno dosažením určitých, kompetencí, které dítěti umožňuje zvládnout komunikaci, základní normy chování a diferencovat různé sociální role, včetně své vlastní.*“

Podmínkou je nejen dosažení určité úrovně poznávacích procesů, řeči, zkušenosti, ale také citová zralost a vyrovnanost.

2.4 Hra

Hra je považována za jednu z velmi důležitých činností dětí. Dle Valenty (2003, s. 84) je hra pojímána jako specifická aktivita zprostředkující jedinci jeho socializaci, akulturaci, rozvoj funkcí i poznání světa. Častá klasifikace her vychází z vývojového hlediska činností dítěte. Hru tak dělíme na funkční, manipulační, napodobovací, receptivní, úlohové a konstruktivní.

Batolecího období se nejvíce týkají hry manipulační, které se projevují manipulací s předměty, překládání kostek, čmárání tužkou. S přibývajícím věkem a schopnostmi přechází dítě k napodobovacím hrám. Děti při hře napodobují činnosti lidí i zvířat. Nejčastěji napodobují štěkot psa, mňoukání kočky, pípání ptáků, syčení hada. Díky těmto hrám se také rozvíjí komunikace dětí.

Vágnerová (2011, s. 130) uvádí, že s rozvojem myšlení lze pozorovat počátky symbolické hry. Batole začíná pro svou hru používat symbolů, objektům přisuzuje role. Tato symbolická hra je pro děti velmi důležitá z emocionálního hlediska. Poskytuje dítěti možnost

vyrovnání se s působením okolního světa, dostává se mu tak pomoci s odreagováním, vyrovnání napětí z věcí, které jej vyvádí z rovnováhy.

S přibývajícím věkem, schopnostmi a aktivitou dítěte narůstá herní aktivita. Nahodilé a jednoduché experimentování dítěte s předměty z okolí přechází na cílenou činnost. Dítě si při nabírání písku už rozmyšlí, kam jej přemístí, jakou činnost s pískem provede.

Dochází k rozvoji jemné i hrubé motoriky. Oblíbenou činností je rozebírání, vkládání, skládání jednoduchých tvarů. Používání předmětů běžného denního života, například sklenice se šroubovacími uzávěry, které se dají naplnit, zašroubovat a přenést.

Většina těchto her potřebuje hmotný předmět, předmět určený pro činnost dítěte.

Takový předmět nazýváme **hračka**.

Hračka určená pro každý věk dítěte má své požadavky na kvalitu, bezpečnost a funkčnost. Hračka plní didaktickou, socializační funkci, často odráží skutečný život a pomáhá dítěti se na něj připravit. Měla by podněcovat smyslový, pohybový, citový a rozumový vývoj dítěte. Matějček vymezuje dvojí hodnotu hračky. Vývojová hodnota hračky je rozhodující a znamená to, že dítě by mělo dostat takovou hračku, která odpovídá jeho mentálnímu věku. Druhou hodnotou hračky je její podnětnost. Přes veškerý moderní, rychlý rozvoj techniky a modernizaci hraček je znám fakt, že čím méně tvarovaná a čím jednodušší hračka je dítěti poskytnuta, tím je dána dítěti větší možnost rozvoje představivosti.

Nejčastěji jsou jako hračky pro děti od 2 do 3,5 roku uváděny panenky na převlékání, stavebnice všeho druhu, jednoduché hry a skládanky, manipulační hry, náradí a předměty denní potřeby v domácnosti, navlékání korálek, dětské telefony, hudební hračky, hračky s kolečky.

EMPIRICKÁ ČÁST

Vstup dítěte do mateřské školy je významným mezníkem v životě nejen pro dítě, ale také pro jeho rodiče. Pro mnohé děti je pobyt v mateřské škole často první zkušeností s odloučením od rodičů, setkání s vrstevníky a skupinou dětí, poznání nové autority, pobyt v cizím neznámém prostředí. Mateřské školy s mnohaletou zkušeností mají vytvořeny podmínky pro vstup dětí ve věku od tří do šesti let, moderní doba však přináší také snahu umístit do mateřské školy děti mladšího věku. Jakákoliv zkušenost s novým prostředím a adaptací může mít vliv na dítě a jeho další přechody a také na školní úspěšnost. Proto je potřeba zabývat se připraveností komplexních podmínek pro vstup dětí ve věku 2 až 3 let do běžné heterogenní třídy mateřské školy.

3 CÍL PRÁCE

Cílem práce je popsat a analyzovat připravenost věcných a psychosociálních podmínek, životosprávy a organizace dne pro začlenění dětí ve věku od 2 do 3 let v Mateřské škole Rataje. Dílčím cílem je posoudit, jak se děti vyrovnaly s následnými opatřeními v heterogenní třídě Mateřské školy Rataje.

3.1 Výzkumné otázky

1. Jak velké problémy budou mít 2leté děti v oblasti sebeobsluhy?
2. Jaké problémy přineslo začleňování 2 až 3letých dětí do heterogenní třídy MŠ Rataje?
3. Jaké následující úpravy podmínek předškolního vzdělávání musely být provedeny?

3.2 Metody výzkumu

Metoda dlouhodobého pozorování, která byla zvolena pro tuto práci, je jednou z metod kvalitativního výzkumu. Jak uvádí Hendl (2005), významný metodolog Creswell (1998, s. 12) definoval kvalitativní výzkum jako „*proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ (Hendl, 2005, s. 50) Tato metoda

výzkumu je prováděna pomocí delšího a intenzivního kontaktu s terénem nebo situací jedince či skupinou jedinců. Tyto situace lze obvykle chápat jako normální a ukazují každodennost jedinců, skupin nebo organizací. Předností kvalitativního výzkumu je zisk podrobného popisu a vzhled při zkoumání jedince a skupiny. Zkoumání je prováděno v přirozeném prostředí a umožňuje navrhnout z něj vyplývající teorie.

3.2.1 Kazuistika

Kazuistika je jedna z metod kvalitativního výzkumu. Dle Hendla (2005) jde o detailní studium jednoho či menšího počtu případů. Předpokladem je, že důkladným prozkoumáním jedné nebo několika málo těchto situací lépe porozumíme jiným podobným případům.

V jednotlivých kazuistikách jsou popsány děti, které v daný školní rok nastoupily do MŠ a jejich věk odpovídal věkové skupině 2 až 3 let. Je v nich objasněn výběr dětí pro bakalářskou práci. Rodinná anamnéza vypovídá o podmínkách a aktuální situaci v rodině. Jsou předloženy celkem 4 anamnézy, z nichž nejvýznamnější část tvoří anamnéza pedagogická.

3.2.2 Pozorování

Jako další metoda bylo užito přímé pozorování. Jak uvádí Švaříček (2005), pozorování je jednou z nejtěžších metod sběru dat. V případě práce se jedná o zúčastněné, přímé pozorování.

„Zúčastněné pozorování můžeme definovat jako dlouhodobé systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces.“ (Švaříček, Šedřová, s. 143)

Zúčastněný pozorovatel má tedy 2 role, jednak se účastní dané akce, jednak se stává pozorovatelem. Pozorování tak přináší informace o tom, co se skutečně děje, a vypovídá o skutečnostech.

Přímé pozorování znamená, že se badatel účastní zkoumaného jevu v čase. Nepřímé pozorování není přímá účast na činnostech, ale pouze sledování záznamu již proběhlé situace.

Protože za objekt zkoumání byly vybrány děti ve věku od 2 do 3 let v heterogenní třídě Berušky Mateřské školy Rataje, byla zvolena metoda skrytého pozorování a prováděna přímou účastí vybraných subjektů ve skupině, aniž by byly informovány o probíhajícím výzkumu. Děti nebyly ovlivňovány ve svých projevech, protože o pozorování nevěděly. Je však známo, že takto malé děti nejsou schopny předem přemýšlet a mířit své jednání

a chování. Vzhledem k věku subjektů ale byli informováni zákonní zástupci a vedení mateřské školy. Výsledky pozorování byly dlouhodobě a pravidelně zaznamenávány.

3.3 Výzkumný vzorek

Výběr dětí byl vzhledem k tématu bakalářské práce jasně dán. K výzkumu byly vybrány všechny děti mladší 3 let, které ve školním roce 2017/2018 nastoupily do mateřské školy a byly zařazeny do heterogenní třídy Berušky. Skupinu nově příchozích dětí tvořila 4 děvčata ve věku 2 roky 11 měsíců až 2 roky 6 měsíců (k měsíci září). Kapacita třídy se naplnila maximálním počtem 18 dětí. Jedná se o třídu v mateřské škole na malé vesnici, kde stále panují dobré a přátelské vztahy. Větší počet dětí v tomto věku byl soustředěn do jedné třídy z důvodu velikosti a složení druhé třídy. Třída Sluníčka má kapacitu 26 dětí a větší skupinu zahrnovaly děti předškolního věku. Důležitým faktorem byla také možnost získat finanční prostředky na pracovníka v pozici chůva z projektu ministerstva školství. Vedení školy i rodiče byli před pozorováním seznámeni s tématem a záměrem práce a všichni souhlasili s využitím veškerých materiálů pro dané účely.

3.4 Charakteristika výzkumného terénu

3.4.1 Podmínky předškolního vzdělávání v MŠ Rataje

Pozorování bylo prováděno v heterogenní třídě Berušky, která je součástí Mateřské školy (dále jen MŠ) Rataje. „*Mateřská škola Rataje sídlí společně se základní školou v jednopatrové budově v místní části Rataje. Škola je charakteristická rodinnou atmosférou, kde se všechny děti i učitelé znají.*“ (ŠVP Malovaný svět, s. 3)

Výše uvedená MŠ je venkovská dvoutřídní MŠ s celodenním provozem od 6:45 do 16:00 hod. Maximální kapacita je stanovena na 44 dětí. Mateřská škola se nachází v přízemí. Třída Sluníčka je nově přistavěná v zadní části školy a počet dětí v ní je 26. Kapacita třídy Berušky je 18 dětí a je umístěna v přední části školy přímo u vchodu do společných prostor Základní školy a Mateřské školy Rataje. Kolektiv zaměstnanců stabilně tvoří 4 pedagogické pracovnice a 2 provozní zaměstnankyně. Pro školní rok 2017/2018 se podařilo získat prostředky na nepedagogickou pracovníci v pozici chůvy, která měla na starosti spolupráci, pomoc a péči o děti mladší 3 let. Během školního roku se všechny pedagogické pracovnice proškolovaly dle vlastního výběru, dle nabídek pracovišť dalšího

vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen DVPP) a prostřednictvím seminářů zaměřujících se na předškolní problematiku.

Mateřská škola Rataje pracuje podle Školního vzdělávacího programu předškolního vzdělávání s názvem „Malovaný svět“ v aktualizovaném vydání platném od 1. 9. 2017. Jednou z aktualizovaných úprav bylo organizační a provozní zajištění péče o děti od 2 do 3 let v souladu s platnými právními předpisy.

Obě třídy mateřské školy jsou vybaveny šatnou na ukládání oděvů a obuvi. Každé dítě má svou uzavřenou skříňku označenou značkou, se kterou je dítě seznámeno při příchodu do MŠ. Tato značka mu zůstává po celou dobu docházky do MŠ. Prostor v šatně je však velmi omezen a děti mají velmi malý prostor při oblékání. Na šatnu navazuje umývárna vybavena odkládací plochou na ručníky a kelímek na vodu s kartáčkem pro každé dítě. Každé místo je opět označeno značkou dítěte. Vybavení odpovídá hygienickým předpisům, včetně umístění a výšky umyvadel, vodovodní baterie odpovídají bezpečnostním předpisům, je tedy umožněno, aby tekla pouze voda odpovídající teploty. Umývárna je propojena se sociálním zařízením. Toto zařízení je průchozí pro obě třídy. Jednotlivá sociální zařízení nejsou oddělena přepážkou a děti tak konají potřebu společně. Protože prostory sociálního a hygienického zařízení jsou malé, z důvodu zachování soukromí bývá osobní hygiena prováděna průběžným střídáním dětí. To by však nebylo možné, pokud by ve třídě nepůsobila chůva, protože samostatná obsluha na sociálním zařízení je možná jen u dětí, které jsou již dostatečně zdatné v oblasti osobní hygieny. Ze sociálního zařízení a umývárny je přímý vstup do jednotlivých tříd, obě třídy jsou vybaveny proskleným prostorem v umývárně, který zajišťuje vizuální kontakt a kontrolu pohybu dětí.

Třída Berušky je původní třída MŠ, je přiměřeně velká a vybavená nábytkem splňujícím bezpečnostní a hygienické podmínky. Nábytek je dřevěný, barevný, s množstvím prvků, které umožňují dětem samostatný výběr her a hraček. Třída je velmi dobře vybavena hračkami i didaktickým materiálem pro děti ve věku od 3 do 6 let. Hračky pro děti ve věku od 2 do 3 let jsou soustředěny na jedno místo. Hračky, které z důvodu velkého množství malých částí jsou pro děti mladší 3 let nebezpečné (velké riziko vložení do úst a jiných otvorů těla), jsou uspořádány do vyšší úrovně úložného systému s možností uzavření.

3.4.2 Životaspráva

V přízemí MŠ se nachází jídelna a kuchyně pro výdej jídla. Strava je do MŠ dovážena z jedné ze základních škol (dále jen ZŠ) z Kroměříže. Kuchyně má proto dostatečné vybavení

co do počtu nádob na hygienický převoz a uchovávání stravy. Personál kuchyně byl řádně poučen o nakládání s potravinami po převozu a jeho výdeji. Také měl řádně splněna všechna školení a poučení vyplývající z legislativních požadavků.

V MŠ Rataje je trvale nastaveno pravidlo nenutit děti do jídla. Všechny paní učitelky se však snaží, aby děti z předloženého jídla alespoň něco ochutnaly. Děti mají díky takovému přístupu možnost seznamovat se s jednotlivými potravinami postupně a dle vlastních možností a učí se tak zdravému stravování. Třída Berušky chodí na jídlo do jídelny společně se základní školou. Jídelna je vybavena nábytkem odpovídajícím rozdílnosti věku strávníků, pro mateřskou školu jsou proto vyhrazeny nejmenší stolečky v počtu dětí dané třídy. Různé velikosti stolů jsou přizpůsobeny věkovému rozdílu heterogenní třídy od 3 do 6 let, z tohoto důvodu mají děti svá stálá místa, ale dle jejich přání a domluvy s kamarádem je možné je změnit. Při vstupu do jídelny si děti samy berou hrníček s pitím, při svačině si také chystají talířky. Stravu paní učitelka pak pokládá na stoleček a dítě má možnost se samo obsloužit. Při obědě mají děti již nachystány talíře na polévku a lžíce, hrníčky si opět samy berou z tácku na stole a sedají si na své místo. Polévku rozlévá paní učitelka, prázdný talířek pak dítě odnáší na odkládací stoleček a u okénka mu provozní pracovnice vydává hlavní jídlo, které si samo nese na své místo. Nejmenším dětem je v případě potřeby nápomocná paní učitelka. Stravování probíhá společně v pravidelných intervalech. Děti si po sobě samy uklízejí nádobí a následně utírají své místo. Již od počátku jsou k tomu vedeny i ty nejmenší, kterým však pomáhají nejen paní učitelky, ale také kamarádi. Pitný režim je zajištěn celodenně. V době mezi jídly mají děti k dispozici čaj a vodu ve třídě. Nejmladších dětí se ale paní učitelka během dne ptá, zda nemají žízeň, a při odchodu ven dětem pití sama nabízí.

Dobu venku mohou děti trávit a často také trávily na zahradě a školním hřišti, kde měly možnost si zapůjčit odrážedla i koloběžky a nejmenší děti tříkolku (pokud jejich vzrůst umožňoval jízdu). K dispozici měly také míče a kruhy. Mateřská škola je dostatečně vybavena hračkami, které umožňují samostatnou hru. Děvčata mají k dispozici panenky s kočárky a dostatečným množstvím převleků, kuchyňku s nádobím a deky s knihami, chlapci si zase rádi hrají s auty a traktory. Vybavení školní zahrady je dostačující pro věkové rozmezí 3 až 6 let. Mladší děti mají v tomto ohledu omezené možnosti a na hrací prvky mohou pouze pod dohledem paní učitelky, a to zejména na domeček se skluzavkou. Často se uskutečňují poznávací vycházky do okolí obce a do nedalekého lesa, trasa a délka je pak vybírána a vyhodnocována dle možností nejmladších dětí a uplatňuje se také možnost rozdělení dětí na dvě skupiny, protože pobyt venku se již uskutečňuje v době přítomnosti druhé pedagogické pracovnice.

Doba pobytu venku byla v době pozorování dostatečně dlouhá a byl brán ohled na okamžitý stav ovzduší či jiné přírodní překážky. „Není špatného počasí, je pouze špatné oblečení.“

Klidový režim bývá prováděn ve třídách na lehátku. Lehátka a ložní prádlo s pyžamem jsou uloženy mimo dosah dětí a v době pobytu venku dětí je provozní pracovnice chystá v prostorách třídy. Děti nejsou nuceny spát, ale přiměřený čas na lehátku stráví všechny, všem je dopřána doba relaxace a odpočinku. Klidový čas se využívá ke sdílení zážitků, poslechu a četbě pohádek a příběhů. Vzhledem k tomu, že třída je heterogenní, tedy bez možnosti oddělit nejmenší děti od těch starších, tráví na lehátku přiměřenou dobu i děti předškolního věku. Dávají tak nejmladším dětem prostor k dostatečnému odpočinku bez rušivých elementů (šepot, klepání při hrách a jiné zvuky související s různými činnostmi). Předškolní děti odpočívají kratší dobu, další čas se využívá k odpolední činnosti. Při té se jim paní učitelka může věnovat individuálně. Děti po odpočinku vstávají jednotlivě, nejpozději však do času odpolední svačiny. Při vstávání se klade důraz na sebeobsluhu a úpravu lehátka, které následně učitelka s provozní pracovnicí uklízí do určených prostor. S úklidem třídy po odpočinku rády pomáhají i nejmenší děti. Vzhledem k věkově rozdílné skupině se také během pozorování čas od času řešily nehody v podobě neudržení moči, protože žádné z dětí již nepoužívalo na spaní plenu. Všechny děti se tak za pomoci citlivého přístupu učily, jak se k takové nehodě postavit a jaké provést následné kroky. Starší děti často těm mladším samy a dobrovolně pomáhaly.

3.4.3 Psychosociální podmínky

Jak uvádí ŠVP Malovaný svět MŠ Rataje: „*Ve vztazích mezi dospělými a dětmi sledujeme vzájemnou důvěru, toleranci, ohleduplnost a zdvořilost, solidaritu a vzájemnou pomoc a podporu.*“ (ŠVP Malovaný svět MŠ Rataje, s. 5) Podmínky v mateřské škole jsou také tak nastaveny. Během pozorování navštěvovaly třídu Berušek děti různorodého věku, povah a individuálních potřeb. Díky citlivému a přirozenému jednání probíhal čas ve třídě beze spěchu, v klidu a pohodě a byla viditelná snaha respektovat potřeby dětí, jejich rovnocenné postavení a volnost. To vše bylo umožněno nezbytně nutnou mírou omezení vytvořenou společně na začátku školního roku a připomínanou a upravovanou v průběhu roku. Již v prvních dnech pobytu ve třídě byla společně s dětmi domluvena pravidla v rámci celé skupiny a při porušování se vždy většina dětí podílela na hodnocení, vysvětlení a vyhodnocení negativních jevů.

V dané heterogenní třídě by bez těchto faktorů nebyly činnosti a vůbec pobyt dětí během dne možné. Třídu Berušky tvořila 18členná skupina dětí ve věku 2,5 až 6 let, z nichž těch nejmenších ve věku 2,5 až 3 roky byly 4, předškolních dětí ve věku 5 až 6 let bylo 9 a zbývajících 5 bylo ve věku 3 až 5 let. Během roku se navíc u jednoho z dětí ve věku 4,5 roku potvrdila potřeba podpůrných opatření a následně rodiče požádali o vypracování individuálního vzdělávacího plánu na základě doporučení speciálně pedagogické poradny. V druhé polovině roku se počet dětí navýšil o 1 dítě ve věku 5 let. U něj se však během pobytu projevily velké adaptační problémy projevující se agresí a poruchami chování. Tato agrese směřovala ve velké míře bohužel na nejmenší děti.

3.4.4 Organizace vzdělávání

ŠVP MŠ Rataje uvádí organizaci vzdělávání v níže stanovených podmínkách (viz tabulka). Organizace dne se však během dne přizpůsobovala potřebám a schopnostem dětí a jednotlivé činnosti se prováděly ve vhodný čas. Děti přicházející do MŠ již v brzkých hodinách byly dříve unaveny a potřebovaly během dne odpočinkové chvíle.

Tabulka 1 Organizace vzdělávání

06:45 – 08:30	scházení dětí, ranní hry dle volby a přání dětí, v této době jsou dětem nabízeny různé výtvarné či pracovní činnosti
08:30 – 08:50	hygiena, dopolední svačina
08:50 – 09:30	didakticky cílené činnosti (záměrné i spontánní učení) ve skupinách i individuálně
09:30 – 11:30	příprava na pobyt venku (snaha co nejvíce času trávit venku), příprava na oběd, v letních měsících se odchází dříve a práce s dětmi probíhá v přírodě (vycházky do lesa, ke studánce, na místní fotbalové hřiště, do polí, k rybníku atd.)
11:30 – 12:15	hygiena, oběd
12:15 – 14:30	odpolední odpočinek, četba dětem, ty děti, které nemají potřebu spánku, odpočívají ½ hodiny a poté jim jsou nabízeny klidové činnosti a hry u stolečku, vstávání ostatních dětí probíhá postupně – nejdéle však do 14:15 hod.
14:30 – 15:00	hygiena, úklid osobních věcí, odpolední svačina
15:00 – 16:00	zájmové činnosti dětí, hry v hracích koutcích třídy, hudebně pohybové hry, rozchod domů, dle počasí možnost pobytu na školní zahradě

Zdroj: vlastní zpracování

3.4.5 Metody a formy vzdělávání

Metody a formy vzdělávání jsou v MŠ uzpůsobeny jednotlivým integrovaným blokům platného ŠVP MŠ Rataje a stanovení cílů a kompetencí odpovídá jednotlivým věkovým

skupinám. V heterogenní třídě tak bylo během pozorování důležité připravovat a plánovat pro 3, s IVP pro 4 skupiny dětí tak, aby činnosti odpovídaly jejich schopnostem a možnostem. Děti ve věku 2,5 až 3 roky byly zapojovány do všech aktivit, ale výtvarné a pracovní činnosti byly přizpůsobeny jejich možnostem a schopnostem. Komunitní kruh probíhal za přítomnosti nejmladších dětí a při vyjadřování byl brán ohled na jejich schopnosti. Kolektivní hry děti v tomto věku však často odmítaly a byl jim umožněn výběr jiné činnosti. Většinou si hrály dle vlastní volby a následně jim byla věnována individuální péče.

4 PRŮBĚH VÝZKUMU

Jako výzkumný vzorek byly zvoleny 4 děti, a to děvčata ve věku 2,5 až 3 roky. Vzhledem k tématu práce byly vybrány děti, které měly odpovídající věkovou hranici (2 až 3 roky) a ve školním roce 2017/2018 poprvé nastoupily do MŠ.

Realizace pozorování probíhala v období od 1. 9. 2017 do 30. 4. 2018. Veškeré pozorování bylo zaznamenáno do pozorovacích archů. Archy byly vytvořeny na základě výzkumných otázek. Použity byly také běžné evaluační listy a práce ukládající se do portfolia dětí. Hodnotící archy tvořily 3 tabulky, které měly sledovat postupný vývoj a vliv podmínek, organizace dne a životosprávy na vybrané děti. Jednotlivé tabulky se zaměřují na jejich vliv a vývoj v oblastech sebeobsluhy, rozumových a poznávacích schopností i sociálních dovedností v daných podmínkách a prostředí. Po prvním hodnocení byly upraveny do výsledné podoby.

4.1 Kazuistiky

4.1.1 Kazuistika č. 1

Dítě č. 1, děvče, ve výzkumu nazvána El, věk 2 roky a 11 měsíců.

Osobní anamnéza:

Dle výpovědi matky se El narodila v termínu a porod proběhl přirozeně a bez komplikací. El je zdravé dítě, v rodině druhorozená. Prošla běžnými dětskými nemocemi. Maminka si přesnou dobu, kdy El začala sedět a chodit, nepamatuje, ale chodit začala po prvním roce a brzy začala odmítat kočárek.

Rodinná anamnéza:

El se narodila jako druhá dcera do úplné rodiny. Má staršího bratra, ten ve stejný rok nastoupil do prvního ročníku základní školy. Rodina je soudržná, tráví spolu hodně času. Rodina plánuje dlouhodobý pobyt v zahraničí, tato situace je v současné době ve stadiu příprav. Stěhování je plánováno na únor roku 2018.

Pedagogická anamnéza:

Adaptace El v mateřské škole proběhla bez problémů. Rychle si zvykla na režim a organizaci dne a začlenila se do kolektivu dětí. Koordinace jejího pohybu je v pořádku. Ráda poslouchá hudbu a napodobuje pohyb. Míč dovede hodit oběma rukama, chytit jej zatím umí jen s vynaložením maximálního úsilí. Tužku drží v pravé ruce, ale správný úchop jí stále

činí potíže. Snaží se pracovat s nůžkami, ale k tomu je třeba trpělivého dohledu. Při stolování je šikovná, nají se sama lžící, při pití z hrnečku se občas stanou nehody. V jídle je velmi vybíravá. Jí pouze jídla jednoho druhu, mléčné výrobky v omezeném množství a syrovou zeleninu. Hrniček i talíř si dokáže sama odnést. Při oblékání potřebuje pomoc, svléct se snaží sama, asistence je potřeba pouze u nevhodného oblečení (těsné, nestandardně šité). Obuv si je schopna sama vyzout, ale nazuje si pouze určité druhy obuvi a přezůvky. Osobní hygienu udržuje samostatně, vysazovat na toaletu vyžadovala pouze v prvních týdnech. Při řízené činnosti neudrží pozornost po celou dobu, většinou si odejde hrát do vyhrazeného koutku a činnosti, kterých se účastní, si vybírá. Slovní zásoba odpovídá věku. El je živé, povídavé dítě, které však má potíže při nerespektování jí samé kladených jasných požadavků, a to jak ze strany dětí, zejména ale dospělých. Kresba má tvar čmáranice, zcela bezpečně vysloví své jméno. S určením místa bydliště má ještě menší problémy. Na otázku týkající se věku odpoví rychle a správně. Pojmenuje všechny členy své rodiny. Poznává a pojmenuje některé geometrické tvary, s vynaložením maximálního úsilí pojmenuje bílou a růžovou barvu, s občasnými problémy určí i ostatní barvy, orientuje se v číselné řadě do tří. Rozlišuje rozdělení dne a denní činnosti.

Ráda si hraje s panenkami v kuchyňce a skládá puzzle. Hraje hry, které rozvíjí logické myšlení a komunikaci. Umí si požádat o pomoc a v prostorách mateřské školy se dokáže pohybovat a orientovat samostatně.

Větší potíže jí činí respektovat nastavená pravidla a zvládat emoce, skupinové práci se snaží vyhnout. Zapojuje se pouze v případě, že má hlavní slovo a určuje pravidla. Vyhledává individuální péči chůvy.

4.1.2 Kazuistika č. 2

Dítě č. 2, děvče, ve výzkumu nazvána Ju, věk 2 roky a 9 měsíců.

Osobní anamnéza:

Ju se dle matky narodila týden před termínem. Prodělala běžné dětské nemoci a její vývoj probíhal rovnoměrně a bez nestandardních situací. Stát začala v 8 měsících a chodit po prvním roce. Objevily se u ní potíže s řečí, hovořit začala později, ale o to usilovněji, takže v prostředí, které zná a které si oblíbí, je velmi upovídaná.

Rodinná anamnéza:

Ju se narodila jako prvorozené dítě do úplné rodiny. Oba rodiče jsou zaměstnání ve směnném provozu a péči o dceru si proto dělí rovnoměrně. Ju nastoupila do mateřské školy v prvních měsících jen na dopoledne. Později se rodiče snažili, aby v MŠ také spala.

Pedagogická anamnéza:

Adaptace na mateřskou školu probíhala s obtížemi. Ju nastoupila v září a viditelně se na docházku těšila, i když se u ní objevovaly přirozené projevy nedůvěry. Sebeobsluha odpovídala věku, což se projevovalo v dopomoci při svlékání, ale při oblékání již potřebovala větší pomoc. V oblasti stravování neměla potíže, ochutnala vše, dokázala říct, které jídlo jíst nechce a proč. Jedla samostatně a spolehlivě lžící. Při jídle, které měla ráda, si dokázala říct o přídavek. Stolování probíhalo na dobré úrovni, pouze s drobnými nehodami. Osobní hygienu zvládala sama s občasnými problémy odpovídajícími věku dítěte.

Nejprve se neprojevovovala v komunikaci. Když později komunikovat začala, vyvstávaly u ní logopedické obtíže, v následujících měsících pak zejména patlavost. Ju se orientovala v barevné škále od bílé po hnědou, nepoznala pouze černou barvu. Špatně se orientovala v prostoru a neměla ráda změny prostředí. Preferovala pravou ruku.

Od počátku se Ju snažila zapojovat do všech činností, ale nesměl jí chybět pomocník František (plyšová loutka), který jí doprovázel vždy a všude. Ve chvíli, kdy tuto loutku neměla, propukla v neutišitelný pláč. V druhé polovině října se u Ju začala objevovat nechuť k některým činnostem a prodlužovala se doba pláče a jeho intenzita. V zimních měsících byla Ju často nemocná a každý návrat do mateřské školy znamenal opětovné zvykání na situace, činnosti a komunikaci v MŠ. V určitém období se přestala úplně projevovat, negativně reagovala na veškeré změny a činnosti. Ve spolupráci s rodiči a upravení režimu dne se podařilo, že se Ju v mateřské škole pomalu začlenila do kolektivu a postupně se vracela ke vstřícnému chování jak k dětem, tak k pedagožkám. Stále ji však doprovázel kamarád František. Ju upřednostňovala klidové hry u stolečku, skládání puzzle, společenské hry a prohlížení knih.

4.1.3 Kazuistika č. 3

Dítě č. 3, děvče, ve výzkumu nazvána Na, věk 2 roky a 6 měsíců.

Osobní anamnéza:

Na se dle matky narodila s nižší porodní vahou a vzrůstem, ale v termínu. Sedět začala v 6 měsících a chodit okolo 1 roku věku. Celkově je drobná, tichá, ale velmi živá.

Rodinná anamnéza:

Na se narodila jako prvorozená dcera do úplné rodiny. Rodiče oba pracují, žijí v rodinném domku se zahradou. Maminka chodí do zaměstnání tak, aby Na nemusela v mateřské škole trávit celý den. V blízké době se Na narodí sourozenec, na kterého se moc těší.

Pedagogická anamnéza:

Adaptace na mateřskou školu probíhala v prvních 3 měsících s velkými obtížemi. Těžce zvládala ranní loučení s maminkou a chvíli jí trvalo, než se uklidnila. Svlékala se s vynaložením maximálního úsilí a oblékla již jen s dopomocí paní učitelky. Stejná situace nastávala při obouvání, pomoc kamarádů odmítala. Ve velmi brzké době však vše dohnala a postupem času se stala samostatnější a pomoc již byla nutná pouze v případě, že si o ni sama řekla. Co se týče jídla, určité pokrmy nechtěla, jinak ale byla zvyklá vyzkoušet a sníst vše, samozřejmě dle své potřeby. Při stolování u ní byla viditelná snaha o pořádek. Osobní hygienu zvládala s obtížemi, nutná byla dopomoc. Během adaptačního období se v rámci svého věku postupně osamostatňovala. Velikosti tvarů a věcí dokázala rozlišit jen s velkými obtížemi. Obtíže ji činily také barevné škály, nepojmenovala ani jednu barvu. Kontakt s vrstevníky byl úměrný věku a drobnému vzhledu, měli tendenci ji ochraňovat a pomáhat jí. Také kontakt s dospělými se zdál přiměřený věku, byla schopna s vynaložením maximálního úsilí respektovat paní učitelku i chůvu. Nedokázala ale přijímat a dodržovat pravidla, zvládat své emoce, pracovat ve skupině a orientovat se v prostorách školy. Také zde se ale velmi rychle adaptovala a v průběhu přizpůsobování se režimu v MŠ získala jistotu ve svém chování a začala se zapojovat do činností. Postupně komunikovala se staršími dětmi, dokázala si říct o pomoc, orientovala se v prostorách školy a změny prostředí jí již nečinily problémy. V kolektivu byla oblíbená, starší děvčata ji brala do hry a starala se o ni.

4.1.4 Kazuistika č. 4

Dítě č. 4, děvče, ve výzkumu nazvána Ka, věk 2 roky a 6 měsíců.

Osobní anamnéza:

Dle rodičů se Ka narodila v termínu a měla normální porodní míry i váhu. Vývoj probíhal standardně, sezení, stání a chůze nevybočovaly z běžných norem a dítě je naprosto zdravé.

Rodinná anamnéza:

Děvče Ka se narodilo jako prvorozené, jedná se o živé a komunikativní dítě. V současné době má Ka mladší sestru, maminka je stále na mateřské dovolené. Otec chodí do práce a maminka se stará o obě děvčata. Do mateřské školy rodiče přihlásili Ka z důvodu kontaktu s vrstevníky.

Pedagogická anamnéza:

Ka se na počátku projevovala běžnými adaptačními potíži. Špatně se odlučovala od matky. V mateřské škole se upnula na jednu osobu, která se jí intenzivně věnovala. Během pár dní začala v mateřské škole intenzivně a trvale plakat a nebyla k utišení. Musela být zavolána maminka. Během prvních dní v MŠ Ka onemocněla a již se do ní nevrátila. Dle rodičů se zhoršila její komunikační schopnost a i při pouhé zmínce o MŠ se začala klepat a plakat. Vyhýbala se také budově školy. Z těchto důvodů byla její docházka v průběhu měsíce listopadu ukončena a Ka byla tímto z pozorování vyjmuta.

4.2 Pozorování dětí v rozvoji

Pozorování bylo prováděno ve 4 pravidelných intervalech a výsledky pozorování byly zaznamenávány v níže uvedených tabulkách, rozčleněných do následujících oblastí pozorování: a) sebeobsluha, b) rozumové a poznávací schopnosti, c) sociální dovednosti.

1. Doba hodnocení 10/2017

Tabulka 2 Sebeobsluha (10/2017)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
svlékne se	3	2	3	1
oblékne se	2	2	2	1
obuje se	3	1	2	1
jí samo (samostatný příjem potravy)	3	4	3	2
pije samo, používá hrnek	4	4	3	3
držení při jídle lžící	4	3	3	3
používá příbor	N	N	N	N
uklízí si hračky, má pořádek v osobních věcech	2	1	1	N
čistě stoluje	3	2	1	1
osobní hygiena (kontrola tělesných potřeb a základní hygienické návyky)	3	2	2	2

Zdroj: vlastní zpracování

Sebeobsluha: Z výše uvedené tabulky vyplývá, že 2 ze 4 dětí se s přetrvávajícími problémy svléknou, 1 dítě musí vynaložit maximální úsilí a 1 dítě má se svlékáním vážné potíže. 3 děti musí vynaložit maximální úsilí pro samostatné oblékání a 1 dítě s tím má vážné potíže. Samo se s přetrvávajícími potížemi obuje 1 dítě, s vynaložením maximálního úsilí také 1 dítě a 2 děti to dosud nezvládají. Samostatný příjem potravy zvládá spolehlivě 1 dítě, 2 děti s přetrvávajícími problémy a 1 dítě s vynaložením maximálního úsilí. Pijí samy a držení hrníčku zvládají spolehlivě a bezpečně 2 děti a u 2 dětí přetrvávají potíže. Držení příboru nezvládá žádné ze 4 dětí. Úklid hraček a udržování pořádku ve svých věcech zvládá s vynaložením maximálního úsilí 1 dítě, 3 děti to dosud nezvládají. Čisté stolování zvládá 1 dítě s přetrvávajícími problémy, 1 dítě s vynaložením maximálního úsilí a 2 děti tuto činnost dosud nezvládají. Kontrolu tělesných potřeb a základní hygienické návyky zvládá 1 dítě s občasnými problémy a 3 děti s vynaložením maximálního úsilí.

Tabulka 3 Rozumové a poznávací schopnosti (10/2017)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
zná své jméno	4	1	1	2
zná své bydliště	3	N	N	N
zná členy své rodiny	4	1	1	1
zná svůj věk	4	1	N	N
zná jméno nejbližšího kamaráda v MŠ	3	1	N	N
zná jména kamarádů v MŠ	2	1	N	N
rozlišuje velikosti (předmětů a lidí)	3	N	1	N

Zdroj: vlastní zpracování

Rozumové a poznávací schopnosti: Výše uvedená tabulka vypovídá, že 1 dítě spolehlivě zná své jméno, s vynaložením maximálního úsilí ho zná také 1 dítě a 2 děti ze 4 své jméno nezvládají říci. Své bydliště zná s občasnými problémy 1 dítě, u 3 dětí nelze říci, protože se nevyjádří (neprojeví). Členy své rodiny spolehlivě pojmenuje 1 dítě, 3 děti mají vážnější potíže. Svůj věk zná bezpečně 1 dítě, další má vážnější potíže a 2 děti nejsou hodnoceny. Nejbližšího kamaráda v MŠ 1 dítě pojmenuje s občasnými potížemi, 1 dítě s tím má vážnější potíže a u 2 dětí nelze říci. Jména většiny dětí v MŠ s vynaložením maximálního úsilí vyjmenuje 1 dítě, 1 dítě má vážnější potíže a 2 děti se vůbec neprojevují, tedy nejsou hodnoceny. Velikosti rozlišuje s přetrvávajícími problémy 1 dítě, 1 dítě má vážnější potíže u 2 dětí nelze říci.

Tabulka 4 Sociální dovednosti (10/2017)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
kontakt s vrstevníky přiměřeně věku	3	N	2	1
kontakt s dospělými přiměřeně věku	3	2	2	2
zvládá odloučení od rodiny	3	1	1	1
zvládá změnu prostředí	2	1	1	1
je schopno přijmout a dodržovat pravidla	1	1	1	1
zvládá emoce	1	1	1	1
dokáže pracovat ve skupině	1	1	1	1
orientuje se v prostorách MŠ	1	1	1	1

Zdroj: vlastní zpracování

Sociální dovednosti: Výše uvedená tabulka vypovídá o tom, že kontakt s vrstevníky přiměřený věku má s občasnými problémy 1 dítě ze 4, další musí vynaložit maximální úsilí, 1 dítě kontakt s vrstevníky dosud nezvládá a 1 dítě se vůbec neprojevuje. Kontakt s dospělými přiměřeně svému věku zvládá 1 dítě s občasnými problémy a 3 děti s vynaložením maximálního úsilí. Odloučení od rodiny zvládá 1 dítě s občasnými problémy, zbývající 3 děti toto dosud nezvládají a mají vážnější problémy. Změny prostředí zvládá s vynaložením maximálního úsilí 1 dítě, pro ostatní 3 je změna prostředí vážná potíž. Schopnost přijmout a dodržovat pravidla však nezvládají všechny 4 děti. Zvládat emoce je vážný problém také pro všechny 4 děti, pracovat ve skupině nezvládají rovněž všechny děti, stejně jako se všechny 4 děti neorientují v prostorách MŠ.

2. Doba hodnocení 12/2017

Tabulka 5 Sebeobsluha (12/2017)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
svlékne se	3	3	3	N
oblékne se	2	2	2	N
obuje se	3	2	2	N
jí samo	3	3	3	N
pije samo, používá hrnek	4	4	3	N
drží při jídle lžici	4	4	4	N
používá příbor	N	N	N	N
zaváže si tkaničky	N	N	N	N
uklízí hračky, má pořádek v osobních věcech	2	1	1	N
čistě stoluje	3	2	2	N
provádí osobní hygienu (kontrola tělesných potřeb a základní hygienické návyky)	3	3	2	N

Zdroj: vlastní zpracování

Sebeobsluha: Z výše uvedené tabulky vyplývá, že 3 děti ze 4 se samy svléknou, 1 dítě není hodnoceno. Samy se s vynaložením maximálního úsilí oblékají 3 děti a 1 dítě není hodnoceno. Samostatně se obout zvládne s občasnými problémy 1 dítě a 2 děti s vynaložením maximálního úsilí, další dítě není hodnoceno. Samostatně se s dílčími problémy mají 3 děti a 1 dítě není hodnoceno. Pití a používání hrnečku spolehlivě zvládají 2 děti, 1 dítě s tím má občasně problémy a 1 dítě není hodnoceno. Držení lžice bezpečně zvládají tři děti, jedno dítě není hodnoceno. Používání příboru není hodnoceno u žádného dítěte, stejně jako zavazování tkaniček. Úklid hraček zvládá s vynaložením maximálního úsilí 1 dítě, 2 děti jej nezvládají a 1 dítě není hodnoceno. Čisté stolování probíhá s občasnými problémy u 1 dítěte, 2 děti musí vynaložit maximální úsilí a 1 dítě není hodnoceno. Osobní hygienu zvládají s občasnými problémy 2 děti, 1 dítě musí vynaložit maximální úsilí a 1 dítě není hodnoceno.

Tabulka 6 Rozumové a poznávací schopnosti (12/2017)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
zná své jméno	4	2	2	N
zná své bydliště	4	1	2	N
zná členy své rodiny	4	1	2	N
zná svůj věk	4	1	1	N
zná jméno nejbližšího kamaráda v MŠ	3	2	2	N
zná jména kamarádů v MŠ	2	1	1	N
rozlišuje velikosti (předmětů a lidí)	3	1	1	N

Zdroj: vlastní zpracování

Rozumové a poznávací schopnosti: Výše uvedená tabulka ukazuje, že ze 4 dětí zná spolehlivě své jméno 1 dítě, 2 děti s vynaložením maximálního úsilí a 1 dítě není hodnoceno. Své bydliště spolehlivě zná 1 dítě, 1 dítě s vynaložením maximálního úsilí, další s vážnými problémy a 1 dítě není hodnoceno. Členy své rodiny spolehlivě pojmenuje 1 dítě, 1 dítě s vynaložením maximálního úsilí, další dítě to dosud nezvládá a 1 dítě není hodnoceno. Svůj věk spolehlivě řekne 1 dítě, 2 děti tuto informaci zatím nezvládají uvést a 1 dítě není hodnoceno. Jméno svého kamaráda v mateřské škole řekne s obtížemi 1 dítě, 2 děti s vynaložením maximálního úsilí a 1 dítě není hodnoceno. Jména dalších kamarádů v mateřské škole řekne s vynaložením maximálního úsilí 1 dítě, 2 děti ze 4 s tím mají vážnější potíže a 1 dítě není hodnoceno.

Tabulka 7 Sociální dovednosti (12/2017)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
kontakt s vrstevníky přiměřeně věku	3	1	2	N
kontakt s dospělými přiměřeně věku	4	2	2	N
zvládá odloučení od rodiny	4	2	2	N
zvládá změnu prostředí	3	1	3	N
je schopno přijmout a dodržovat pravidla	2	2	2	N
zvládá emoce	2	2	2	N
dokáže pracovat ve skupině	2	2	3	N
orientuje se v prostorách MŠ	2	2	3	N

Zdroj: vlastní zpracování

Sociální dovednosti: Výše uvedená tabulka zachycuje, že kontakt s vrstevníky přiměřeně věku činí 1 dítěti pouze dílčí problémy, 1 dítě musí vynaložit maximální úsilí, 1 dítě jej zatím nezvládá a 1 dítě není hodnoceno. Kontakt s dospělými přiměřeně věku spolehlivě zvládne 1 dítě, 2 děti k tomu musí vynaložit maximální úsilí a 1 dítě není hodnoceno. Odloučení od rodiny bezpečně zvládne 1 dítě, 2 děti k tomu musí vynaložit maximální úsilí a 1 dítě není hodnoceno. Změnu prostředí zvládnou s problémy 2 děti, 1 dítě má vážnější potíže a jedno dítě není z důvodu nepřítomnosti hodnoceno. Schopnost přijmout a dodržovat pravidla projevují v tomto období 3 děti ze 4, 1 není hodnoceno. S vynaložením maximálního úsilí zvládají své emoce 3 děti a 1 není hodnoceno. Pracovat ve skupině dokáže s problémy 1 dítě, 2 k tomu musí vynaložit maximálního úsilí a 1 dítě není hodnoceno. V prostorách mateřské školy se s problémy orientuje 1 dítě, 2 musí vynaložit maximální úsilí a 1 dítě není hodnoceno.

3. Doba hodnocení 02/2018

Tabulka 8 Sebeobsluha (02/2018)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
svlékne se	3	3	3	-
oblékne se	3	1	3	-
obuje se	3	2	3	-
jí samo	3	3	3	-
pije samo, používá hrnek	4	4	4	-
drží při jídle lžiči	4	4	4	-
používá příbor	N	N	N	-
zaváže si tkaničky	N	N	N	-
uklízí hračky, má pořádek v osobních věcech	3	2	2	-
čistě stoluje	3	2	2	-
provádí osobní hygienu (kontrola tělesných potřeb a základní hygienické návyky)	4	3	3	-

Zdroj: vlastní zpracování

Sebeobsluha: Výše uvedená tabulka sebeobsluhy uvádí, že ze 4 dětí se 3 s občasnými problémy svléknou samy a 1 dítě již není hodnoceno z důvodu ukončení docházky do mateřské školy na žádost rodičů. 2 děti se již s občasnými problémy obléknou a 1 dítě má v této oblasti vážnější potíže. Samy se s přetrvávajícími problémy obují 2 děti, 1 dítě s vynaložením maximálního úsilí. Samostatné stravování probíhá s občasnými problémy u 3 dětí. Spolehlivě používat hrneček a napít se zvládnou všechny 3 děti, stejně tak již spolehlivě zvládají držení lžice. Používání příboru nelze hodnotit u žádného z těchto 3 dětí. Zavazování tkaniček také není hodnoceno. Úklid hraček zvládne s problémy 1 dítě a 2 děti k tomu musí vynaložit maximální úsilí, stejně je tomu i u čistého stolování. Kontrolu tělesných potřeb a základní hygienické návyky zvládá 1 dítě již spolehlivě a 2 děti s občasnými problémy.

Tabulka 9 Rozumové a poznávací schopnosti (02/2018)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
zná své jméno	4	2	2	-
zná své bydliště	4	1	2	-
zná členy své rodiny	4	1	2	-
zná svůj věk	4	2	1	-
zná jméno nejbližšího kamaráda v MŠ	4	2	2	-
zná jména kamarádů v MŠ	3	2	1	-
rozlišuje velikosti (předmětů a lidí)	3	1	1	-

Zdroj: vlastní zpracování

Rozumové a poznávací schopnosti: Z výše uvedené tabulky vyplývá, že své jméno zná 1 dítě bezpečně a 2 děti s vynaložením maximálního úsilí. 1 dítě není dále hodnoceno z důvodu ukončení docházky do mateřské školy na žádost rodičů. Svě bydliště zná ze 3 hodnocených dětí spolehlivě 1 dítě, další s vynaložením maximálního úsilí a 1 dítě to dosud nezvládá. Členy své rodiny spolehlivě pojmenuje 1 dítě, 1 dítě k tomu musí vynaložit maximální úsilí a 1 dítě s tím má vážnější potíže. Svůj věk spolehlivě zná 1 dítě, další dítě s vynaložením maximálního úsilí a 1 dítě to dosud nezvládá. Jméno svého nejbližšího kamaráda v MŠ spolehlivě sdělí 1 dítě a 2 děti s vynaložením maximálního úsilí. Jména většiny kamarádů v MŠ vyjmenuje s občasnými problémy 1 dítě, 1 dítě s vynaložením maximálního úsilí a 1 dítě to dosud nezvládá. Rozlišovat velikosti zvládne s problémy 1 dítě a 2 děti s tím zatím mají vážnější potíže.

Tabulka 10 Sociální dovednosti (02/2018)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
kontakt s vrstevníky přiměřeně věku	4	2	2	-
kontakt s dospělými přiměřeně věku	4	3	3	-
zvládá odloučení od rodiny	4	2	4	-
zvládá změnu prostředí	3	2	4	-
je schopno přijmout a dodržovat pravidla	3	2	3	-
zvládá emoce	2	2	3	-
dokáže pracovat ve skupině	2	2	3	-
orientuje se v prostorách MŠ	2	2	3	-

Zdroj: vlastní zpracování

Sociální dovednosti: Výše uvedená tabulka vypovídá o tom, že kontakt s vrstevníky přiměřeně věku spolehlivě zvládne 1 dítě, 2 děti pouze s vynaložením maximálního úsilí a 1 dítě není hodnoceno z důvodu ukončení docházky do mateřské školy na žádost rodičů. Kontakt s dospělými přiměřeně věku zvládne spolehlivě 1 dítě a 2 děti mají občasné potíže. Odloučení od rodiny bezpečně a spolehlivě zvládnou 2 děti a 1 dítě s vynaložením maximálního úsilí. Změnu prostředí spolehlivě zvládne 1 dítě, další s občasnými problémy a 1 dítě s maximálním úsilím. Schopnost přijmout a dodržovat pravidla mají s problémy 2 děti a 1 dítě k tomu musí vynaložit maximální úsilí. Své emoce zvládne s problémy 1 dítě a 2 děti jen s maximálním úsilím. 1 dítě již dokáže pracovat ve skupině a 2 děti musí vynaložit maximální úsilí. Také orientaci v prostorách mateřské školy s problémy zvládne 1 dítě a 2 děti k tomu musí vynaložit maximální úsilí.

4. Doba hodnocení 04/2018

Tabulka 11 Sebeobsluha (04/2018)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
svlékne se	4	3	4	-
oblékne se	3	2	3	-
obuje se	3	2	3	-
jí samo	4	4	4	-
pije samo, používá hrnek	4	4	4	-
drží při jídle lžičku	4	4	4	-
používá příbor	N	N	N	-
zaváže si tkaničky	N	N	N	-
uklízí hračky, má pořádek v osobních věcech	3	2	3	-
čistě stoluje	4	2	3	-
provádí osobní hygienu (kontrola tělesných potřeb a základní hygienické návyky)	4	3	3	-

Zdroj: vlastní zpracování

Sebeobsluha: Tabulka uvádí, že 2 děti ze 3 se spolehlivě svléknou, 1 dítě s tím má stále problémy. Obléknout se samy jsou s dílčími problémy schopny 2 děti, 1 dítě s vynaložením maximálního úsilí. Jak již bylo výše uvedeno, 1 dítě není z důvodu ukončení docházky do mateřské školy hodnoceno. Co se týče samostatného obouvání, 2 děti s ním mají problémy a 1 dítě k tomu musí vynaložit maximální úsilí. Všechny 3 hodnocené děti jsou schopny se spolehlivě samostatně stravovat, stejně tak zvládají držet lžičci. Ovládání příboru dosud nezvládají, proto v této oblasti nejsou hodnoceny, stejně jako u zavazování tkaničky. Uklidit hračky si s problémy zvládnou 2 děti a 1 dítě k tomu musí vynaložit maximální úsilí. Čisté stolování zvládne 1 dítě spolehlivě, 1 dítě s problémy a další s maximálním úsilím. Kontrola tělesných potřeb a základní hygienické návyky jsou již spolehlivě a bezpečně zvládnuty u 1 dítěte a u 2 dětí s problémy.

Tabulka 12 Rozumové a poznávací schopnosti (04/2018)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
zná své jméno	4	3	3	N
zná své bydliště	4	2	3	N
zná členy své rodiny	4	2	3	N
zná svůj věk	4	2	2	N
zná jméno nejbližšího kamaráda v MŠ	4	3	2	N
zná jména kamarádů v MŠ	3	2	2	N
rozlišuje velikosti (předmětů a lidí)	3	1	2	N

Zdroj: vlastní zpracování

Rozumové a poznávací schopnosti: Jak výše uvedená tabulka ukazuje, své jméno spolehlivě zná 1 dítě, 2 děti s občasnými problémy a 1 dítě již není hodnoceno z důvodu ukončení docházky do mateřské školy na žádost rodičů. Své bydliště zná spolehlivě 1 dítě, 1 dítě s tím má problémy a 1 dítě musí vynaložit maximální úsilí. Členy své rodiny spolehlivě vyjmenuje 1 dítě, 1 dítě s problémy a 1 dítě s vynaložením maximálního úsilí. Svůj věk spolehlivě zná 1 dítě a 2 děti k tomu musí vynaložit maximální úsilí. Jméno nejbližšího kamaráda v MŠ řekne spolehlivě 1 dítě, 1 dítě s problémy a další k tomu musí vynaložit maximální úsilí. Jména ostatních dětí v MŠ si s problémy vybaví 1 dítě a 2 děti k tomu musí vynaložit maximální úsilí. Rozlišovat velikosti zvládne s problémy 1 dítě, další jen s maximálním úsilím a 1 dítě to dosud nezvládá.

Tabulka 13 Sociální dovednosti (04/2018)

	dítě č. 1	dítě č. 2	dítě č. 3	dítě č. 4
kontakt s vrstevníky přiměřeně věku	4	3	3	-
kontakt s dospělými přiměřeně věku	4	3	4	-
zvládá odloučení od rodiny	4	2	4	-
zvládá změnu prostředí	4	3	4	-
je schopno přijmout a dodržovat pravidla	3	3	3	-
zvládá emoce	3	3	4	-
dokáže pracovat ve skupině	2	2	3	-
orientuje se v prostorách MŠ	3	2	4	-

Zdroj: vlastní zpracování

Sociální dovednosti: Tabulka sociálních dovedností ukazuje, že kontakt s vrstevníky přiměřeně svému věku má 1 dítě, 2 děti mají dosud občasné problémy a 1 dítě již není hodnoceno z důvodu ukončení docházky do mateřské školy na žádost rodičů. Kontakt s dospělými osobami přiměřeně věku spolehlivě zvládají 2 děti a 1 dítě má dosud problémy. Odloučení od rodiny zvládnou 2 děti spolehlivě a 1 dítě k tomu musí vynaložit maximální úsilí. Změnu prostředí spolehlivě zvládnou 2 děti a 1 dítě s tím má doposud potíže. Schopnost přijmout a dodržovat pravidla zvládají všechny 3 děti s občasnými problémy. Své emoce spolehlivě ovládá 1 dítě, 2 děti mají občasné problémy. Pracovat ve skupině je schopno 1 dítě s problémy a 2 děti k tomu musí vynaložit maximální úsilí. V prostorách mateřské školy se spolehlivě orientuje 1 dítě, další má problémy a 1 dítě musí vynaložit maximální úsilí.

5 HODNOCENÍ

Práce poskytuje informace o jednom z důležitých období v lidském životě, a to o vstupu do mateřské školy. Je všeobecně známo a pozorování to také potvrdilo, že velkým problémem pro dítě, které nastupuje do mateřské školy, je odloučení od rodiny a známého prostředí, protože dítě se dostává do pro něj neznámého, cizího prostředí. Setkává se s odlišným přístupem ke své osobě a s větším kolektivem. Pozorování ukazuje, že věk je jen jedním z mnoha faktorů důležitých pro vstup do mateřské školy. Některé děti jsou zralé na vstup do mateřské školy již před třetím rokem, jiné mají velké problémy s adaptací na dětský kolektiv a prostředí mateřské školy i v pozdějším věku. Legislativa ukládá úpravu podmínek předškolního vzdělávání při zařazení dětí ve věku 2 až 3 let. Pozorování potvrdilo nutnost úprav prostoru a sociálního zařízení, doplnění hraček odpovídající věku a schopnostem dětí, snížení počtu dětí a třídě a zajištění druhé osoby během celého vzdělávacího procesu. Úprava prostoru je nezbytná pro zajištění dostatečného a bezpečného pohybu dětí, které mají v období do 3 let zvýšenou pohybovou potřebu a potřebují tedy dostatečný prostor pro hru, protože 2leté dítě často zkouší, kam může vylézt, vlézt, rádo se schovává, skáče a běhá. Hračky s drobnými díly jsou pro tuto věkovou kategorii ještě nebezpečné, protože hrozí vdechnutí nebo spolknutí, nejlepší jsou pro ni kočárky, panenky, větší kostky a auta. Vhodné jsou také knihy podporující čtenářskou gramotnost, velké stavebnice, kostky, které se dají skládat, vkládat a rozkládat, čímž rozvíjejí jemnou motoriku. Velmi oblíbené jsou také zmenšené předměty denní potřeby. Ukázalo se však, že velké množství hraček způsobuje u dětí raného věku nejistotu a nerozhodnost. Dítě pak téká od jedné hračky ke druhé, vytahuje je bez většího zájmu a nakonec si nehraje ani s jednou z nich.

Snížený počet dětí ve třídě a 2 pedagogické pracovnice jsou naprostou nutností z důvodu zajištění bezpečnosti všech dětí a kvalitního přístupu k nim. Heterogenní třída s dětmi mladšími 3 let a dětmi před nástupem do základní školy vyžaduje členění činností a během pohybu venku také často rozdělení třídy, protože mladší děti upřednostňují hru a přínosem jsou pro ně spíše kratší vycházky do okolí. Starší děti mohou využít pobytu venku pro delší vycházky a objevování okolního světa. Díky jejich delší pozornosti a zájmu dochází k upevňování dříve nabytých, praktickým způsobem získaných vědomostí. Třída mateřské školy by se dala nazvat živým organismem. Během školního roku v ní dochází ke změnám, činnosti přibývají, ubývají, nastávají nestandardní situace, děti se učí a zapomínají. Někdy

se stává, že do kolektivu přibývají noví členové i během roku, a tak si děti v kratší míře zopakují stav adaptace, který má kmenová část třídy již za sebou. Děti rostou, dozrávají, mění své chování a získávají nové poznatky, což pozorování také potvrdilo. Děti zahrnuté do výzkumného vzorku během pobytu v mateřské škole dozrály v oblasti sebeobsluhy, v sociálních vazbách a v samostatnosti. Největší potíže jim činilo zapojení do kolektivních a skupinových činností, ale organizace dne tomu byla přizpůsobena.

6 DISKUSE

Jak uvádí Zdeněk Matějček v knize *Co, kdy a jak ve výchově dětí z hlediska psychologie*, je mezi batoletem a dítětem předškolního věku rozdíl epochy. Bylo by velké nedorozumění a ochuzení, kdyby se v mateřských školách hledal jen jakýsi přípravný stupeň základní školy. V knize *Prvních šest let ve vývoji a výchově dítěte* popisuje psychický i tělesný vývoj dvouletého dítěte jako nezralý pro nástup do mateřské školy. Uvádí: „*Jestliže tedy bylo řečeno, že jesle jsou zařízení pro dospělé, které by děti nevymyslely. Pak však nastává vývojový předěl, po jehož překročení dítě může vstoupit do mateřské školy. Do životní fáze pak s dítětem vstupují i rodiče.*“

Jedním z dalších faktorů hovořících proti nástupu dětí mladších 3 let do kolektivního vzdělávání by mohl být fakt, že děti mladší 3 let více trpí na infekce horních cest dýchacích a jsou náchylnější k nemocem. Děti ve věku 3 a více let ale kolektiv jiných dětí vyhledávají, je pro ně totiž přínosný ze sociálního hlediska.

Slavcová, Kropáčková ve své knize *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ* uvádějí a vlastní praxe také ukázala nutnost snížit počet dětí ve třídě s ohledem na specifika 2letých z důvodu zajištění bezpečnosti. Také je třeba respektovat zvýšenou potřebu spánku, prostor pro individuální činnosti i odpočinek. Výrazným pomocným faktorem je posílení kvalitního pedagogického personálu. Důležitou otázkou je zařazování dětí mladší 3 let do heterogenní třídy.

Pozorování v heterogenní 18členné třídě Mateřské školy Rataje ukázalo, že děti ve věku 2 až 3 let jsou schopny adaptace v mateřské škole při poskytnutí optimálních podmínek, životosprávy a veškerých psychohygienických podmínek. Nezbytnou nutností však bylo navýšení počtu pedagogického personálu o pozici chůva. Tato pracovnice byla velmi důležitá při sebeobsluze dětí odpovídající jejich vývojovému věku a individuálním schopnostem. Výrazně chůva pomáhala také při vykonávání hygienických potřebách a stravování. Osoba, která věnovala péči a pozornost dětem ve věku 2 až 3 let, pro ně byla oporou a jistotou.

RVP PV (MŠMT, s. 37) v podmínkách vzdělávání dětí od 2 do 3 let uvádí, že dítě v tomto věku: „*Potřebuje stálý pravidelný denní režim, dostatek emoční podpory, zajištění pocitu bezpečí, přiměřeně podnětné prostředí a činnosti, více individuální péče a srozumitelná pravidla. Většinu těchto potřeb mají také starší děti a měly by být samozřejmou součástí každé*

mateřské školy. Zajištění emoční podpory je nezbytné pro předcházení emocionálnímu přetížení dětí.“

Zdeněk Helus v knize *Dítě v osobnostním pojetí* hovoří o emocionálně přetíženém dětství, což znamená, že je dítě vystaveno citovým zážitkům, které nedokáže zpracovat. Psychologové prokázali, že vytěsněné zážitky se často přetváří do různých podob – u někoho v podobě děsivých snů nebo stavů způsobujících psychosomatické potíže.

ZÁVĚR

Empirická část byla vedena jako kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo popsat a analyzovat připravenost věcných a psychosociálních podmínek, životosprávy a organizace dne pro začleňování dětí ve věku od 2 do 3 let v dané mateřské škole. Pro toto zjištění byly stanoveny hlavní výzkumné otázky: Jaké problémy přineslo začleňování 2 až 3letých dětí do heterogenní třídy MŠ Rataje? K této otázce byla po prvním hodnocení přidána další otázka: Jaké následující úpravy podmínek předškolního vzdělávání musely být provedeny? Dílčím cílem bylo posoudit, jak se děti vyrovnaly s následnými opatřeními v heterogenní třídě MŠ Rataje. Na tuto otázku bylo možno odpovědět až po období pozorování a vyhodnocení adaptačního a běžného pobytu vybraných dětí v MŠ Rataje.

Skutečnost ukázala, že mnohdy je splnění materiálních a věcných legislativních podmínek pro mateřské školy velmi náročné, postupné kroky však umožňují zajistit dětem mladším 3 let odpovídající bezpečné a přátelské prostředí. Pozorování však také prokázalo, že stěžejním a hlavním bodem pro adaptaci a přizpůsobení se podmínkám mateřské školy je lidský faktor, kolektiv dětí a osobnost pedagoga i pomáhajících profesí, k nimž si dítě vytváří vztah a buduje důvěru. Ti mu poskytují odpovídající zajištění potřeb důležitých pro pobyt v daném prostředí. A v neposlední řadě nesmí být opomenuta také spolupráce mateřské školy a rodiny.

Na základě získaných poznatků bylo možno odpovědět na všechny 3 výzkumné otázky, pozorování však poskytlo prostor i k dalším otázkám zabývajícím se připraveností vhodných podmínek vhodných pro vstup a začleňování dětí mladších 3 let v mateřské škole. Práce měla význam při evaluaci věcných podmínek, životosprávy, organizace dne, metod a forem práce pro daný školní rok a umožnila zlepšit přípravu následujícího školního roku. Poskytla podnět pro úpravu kritérií při přijímání dětí mladších 3 let do mateřské školy. Práce prováděná na malém vzorku 4 děvčat nastolila otázku, jaké výsledky by se projevíly při větším počtu dětí a odlišném složení třídy.

SEZNAM ZKRATEK

DVPP – Další vzdělávání pedagogických pracovníků

IVP – Individuální vzdělávací plán

MŠ – Mateřská škola

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

PPP – Pedagogicko-psychologická poradna

RVP PV – Rámcově vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

SPC – Speciálně – pedagogické centrum

ŠVP – Školní vzdělávací program

ZŠ – Základní škola

SEZNAM LITERATURY

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. Pedagogická praxe. ISBN isbn80-7178-888-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

KROPÁČKOVÁ, Jana a Hana SPLAVCOVÁ. *Dvouleté děti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, [2016]. Dobrá školka (Raabe). ISBN 978-80-7496-270-7.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Vývoj dětské řeči krok za krokem*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3080-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Praha: Grada, 2005. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

Legislativa

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. In: Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004, ročník 2004.

Školní vzdělávací program. Rataje: Malovaný svět. 2018. Rataje.

Vyhláška č. 107/2005 Sb. Vyhláška o školním stravování.

Vyhláška č. 410/2005 Sb. Vyhláška o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých.

Vyhláška č. 465/2016 Sb. Vyhláška, kterou se mění vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění vyhlášky č. 343/2009 Sb.

Zákon č. 178/2016 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 258/2000 Sb. Zákon o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.

Zákon č. 561/2004. Částka 190. 561. ZÁKON ze dne 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). 2019. ISSN 1211-1244.

Zákon č. 76/1978 Sb. Zákon České národní rady o školských zařízeních.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Organizace vzdělávání	27
Tabulka 2 Sebeobsluha (10/2017)	33
Tabulka 3 Rozumové a poznávací schopnosti (10/2017)	34
Tabulka 4 Sociální dovednosti (10/2017)	35
Tabulka 5 Sebeobsluha (12/2017)	35
Tabulka 6 Rozumové a poznávací schopnosti (12/2017)	36
Tabulka 7 Sociální dovednosti (12/2017)	37
Tabulka 8 Sebeobsluha (02/2018)	37
Tabulka 9 Rozumové a poznávací schopnosti (02/2018)	38
Tabulka 10 Sociální dovednosti (02/2018)	39
Tabulka 11 Sebeobsluha (04/2018)	39
Tabulka 12 Rozumové a poznávací schopnosti (04/2018)	40
Tabulka 13 Sociální dovednosti (04/2018)	41

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Hodnotící tabulky.....	I
----------------------------------	---

Příloha 1 **Hodnotící tabulky**

Stupnice pro hodnocení dítěte v jednotlivých dovednostech:

N – není hodnoceno (nelze říci, neprojevuje se)

1 – dosud nezvládá (má vážnější obtíže)

2 – zvládá s vynaložením maximálního úsilí

3 – přetrvávají problémy (občasné, dílčí)

4 – zvládá spolehlivě bezpečně

SEBEOBSLUHA	10/2017	12/2017	02/2018	04/2018
svlékne se				
oblékne se samo				
obuje se samo				
jí samo				
pije samo, používá hrnek				
používá příbor				
zaváže si tkaničky				
úklid hraček				
čisté stolování				
osobní hygiena (kontrola tělesných potřeb a základní hygienické návyky)				

ROZUMOVÉ A POZNÁVACÍ SCHOPNOSTI	10/2017	12/2017	02/2018	04/2018
zná své jméno				
zná své bydliště				
členy rodiny				
věk				
jméno kamaráda v MŠ nejbližšího				
jméno kamaráda v MŠ většiny				
rozlišuje velikosti (předmětů a lidí)				

SOCIÁLNÍ DOVEDNOSTI	10/2017	12/2017	02/2018	04/2018
kontakt s vrstevníky je přiměřený věku				
kontakt s dospělými přiměřeně věku				
zvládá odloučení od rodiny				
zvládá změnu prostředí				
je schopno přijmout a dodržovat pravidla				
zvládá emoce				
dokáže pracovat ve skupině				
orientuje se v prostorách MŠ				